

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav etnologie

Diplomová práce

Bc. Bohumíra Rybáková

Participace českých fanoušků generace Z fandomu Harryho Pottera na sociální síti Instagram

Participation of Czech generation Z fans of the Harry Potter fandom on
Instagram social network

Praha 2023

Vedoucí práce: doc. PhDr. Petr Janeček, Ph.D.

„Povězte mi ještě poslední věc,“ požádal Harry. „Je tohle skutečné? Nebo se to všechno děje jen v mé hlavě?“ Brumbál se na něj široce usmál a jeho hlas zněl Harrymu v uších hlasitě a silně, přestože už se zase snášela mlha, aby ho celého zahalila. „Samozřejmě, že se to děje v tvé hlavě, Harry, ale proč by to proboha mělo znamenat, že to není skutečné?“ (Rowling, 2016: 600)

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu své diplomové práce, doc. PhDr. Petru Janečkovi, Ph.D. za cenné rady a připomínky, které mi poskytoval v průběhu realizace práce. Mé poděkování dále patří všem respondentům, kteří se podělili o svou vášeň a nadšení a nechali mě nahlédnout do svého soukromí. Velké poděkování patří mé rodině, která mi byla oporou během psaní práce a podporovala mě během celého studia. A v neposlední řadě děkuji J. K. Rowling, autorce Harryho Pottera, za vytvoření světa, který se stal mým druhým domovem. Děkuji.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 12. srpna 2023

Bohumíra Rybáková

Klíčová slova

Harry Potter, fandom, český fandom, generace Z, Instagram, motivace, participace

Keywords

Harry Potter, fandom, Czech fandom, generation Z, Instagram, motivation, participation

Abstrakt

Knižní sága o Harrym Potterovi od britské autorky J. K. Rowling se brzy po jejím vydání stala celosvětovým fenoménem. S rostoucí popularitou na přelomu tisíciletí se začala formovat fanouškovská základna, jejíž řady se rozšiřovaly i v návaznosti na filmové zpracování díla, ke kterému došlo nedlouho poté.

Diplomová práce se zaměřuje na současné mladé české fanoušky Harryho Pottera, zástupce tzv. generace Z a jejich participaci v rámci fandomu tohoto díla na sociální síti Instagram. Cílem práce, teoreticky vycházející primárně z fandom studies, je zodpovědět otázky, jakým způsobem se generace Z dostává ke světu Harryho Pottera, jaké pro ně nese významy, jaké jsou motivace pro jejich participaci na fandomu a jakou má tato participace podobu.

Výzkum vychází z dat získaných prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s českými fanoušky Harryho Pottera, kteří se identifikují s generací Z, jsou narozeni v rámci určité generační kohorty (od druhé poloviny devadesátých let dvacátého století po konec prvního desetiletí nového století) a participují na sociální síti Instagram. Dále v průběhu dubna 2023 proběhlo zúčastněné pozorování ve Velké Británii.

Výsledky výzkumu přinášejí zjištění, že fanoušci, kteří se identifikují s generací Z, byli s fikčním světem Harryho Pottera seznámeni již v útlém věku a v současnosti se k němu dostávají prostřednictvím opakovaného čtení a sledování knižní a filmové série a prostřednictvím participace v rámci fanouškovské komunity (především v digitálním prostoru). Pro fanoušky svět Harryho Pottera přináší přátelství, únik z reality, pochopení vlastní odlišnosti od majoritní společnosti a životní hodnoty (láska, přátelství, tolerance). Participace ve fandomu vytváří, udržuje a posiluje vztahy mezi jednotlivými členy fandomu. Motivace pro participaci vychází z touhy po profitu z vlastní tvorby, pobavením, osobním potěšením nebo ve snaze vyplnit volný čas. Forma participace je ovlivněna designem sociálních sítí a je zejména vizuálního charakteru. Explicitní participace zahrnuje vlastní tvorbu, ale i interaktivní příspěvky, implicitní participace je založena na sdílení tvorby jiných fanoušků, informací a reakcích na příspěvky. Na sociálních sítích je odrážena i participace mimo digitální prostor.

Abstract

The Harry Potter saga by the British author J. K. Rowling became a worldwide phenomenon soon after its publication. As its popularity grew at the turn of the millennium, a fan base began to form, and its ranks expanded in the wake of the film adaptation that followed not long after.

The thesis focuses on contemporary young Czech fans of Harry Potter, representatives of the so-called Generation Z, and their participation in the fandom of this work on the social network Instagram. The aim of the thesis, theoretically based primarily on fandom studies, is to answer the questions of how Generation Z comes to the world of Harry Potter, what meanings it holds for them, what the motivations for their participation in the fandom are, and what form this participation takes.

The research is based on data collected through semi-structured interviews with Czech Harry Potter fans who self-identify as Generation Z, were born within a certain generational cohort (from the second half of the 1990s to the end of the first decade of the new century), and participate on the social network Instagram. Furthermore, participant observation in Great Britain was conducted during April 2023.

The results of the research reveal that fans who self-identify as Generation Z were introduced to the fictional world of Harry Potter at a young age and currently access it through repeated reading and watching of the book and film series and through participation within the fan community (especially in the digital space). For fans, the world of Harry Potter brings friendship, an escape from reality, an understanding of their own difference from mainstream society and life values (love, friendship, tolerance). Participation in fandom creates, maintains, and strengthens relationships between individual members of the fandom. The motivation for participation comes from the desire to profit from one's own work, for entertainment, for personal pleasure, or in an attempt to fill one's free time. The form of participation is influenced by social network design and is mainly visual in nature. Explicit participation includes one's own creation as well as interactive posts, while implicit participation is based on sharing other fans'

creations, information, and reactions to posts. Social media also reflects participation outside the digital space.

OBSAH

1. ÚVOD	10
2. TEORETICKÁ VÝCHODISKA	12
2.1 FANOUŠEK.....	12
2.2 FANDOM	14
2.3 PARTICIPATIVNÍ KULTURA	16
2.4 FIKČNÍ SVĚT HARRYHO POTTERA A JEHO FANDOM	20
2.5 GENERACE.....	24
3. METODOLOGIE	28
4. INTERPRETACE VÝSLEDKŮ	32
4.1 FANOUŠCI A SVĚT HARRYHO POTTERA.....	32
4.1.1 <i>Vstup do světa Harryho Pottera</i>	32
4.1.2 <i>Běžný čtenář/divák nebo fanoušek?</i>	36
4.1.3 <i>Fanoušci a Harry Potter</i>	38
4.1.4 <i>Význam Harryho Pottera pro generaci Z</i>	46
4.2 PARTICIPACE FANOUŠKŮ HARRYHO POTTERA.....	49
4.2.1 <i>Fanoušci a fandom</i>	49
4.2.2 <i>Formy participace</i>	51
4.2.3 <i>Motivace pro participaci ve fandomu</i>	54
4.3 PARTICIPACE NA SOCIÁLNÍ SÍTI INSTAGRAM	57
4.3.1 <i>Implicitní participace</i>	57
4.3.1.1 Reciprocita	57
4.3.1.2 Komunita	59
4.3.2 <i>Explicitní participace</i>	61
5. ZÁVĚR	71
6. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	73
7. SEZNAM PŘÍLOH	77

1. Úvod

Harry Potter se brzy po svém knižním vydání stal globálním fenoménem, který ovlivnil mnoho fanoušků po celém světě. Na motivy sedmi knižních dílů (které postupně vycházely mezi lety 1997–2007) byla velmi brzy zpracována filmová verze, následována dalšími doplňkovými fenomény (například počítačové hry, internetová stránka, divadelní hra, a podobně). Kolem celého fikčního světa Harryho Pottera se formovala silná fanouškovská základna, která se začala sama aktivně zapojovat a navzájem interagovat. Fandom Harryho Pottera patří dodnes k nejpočetnějším a nejaktivnějším fanouškovským komunitám. Ačkoliv knihy a filmy vycházely na přelomu milénia a v prvním desetiletí nového století, fanouškovská komunita je aktivní i v současnosti. Primární cílovou skupinou knih v době jejich vydávání byly děti přibližně ve věku hlavních postav (11–17 let). Ve společnosti se zažil narativ „děti, které stárly společně s Harrym“ a pro jejich označení se začaly využívat nejrůznější pojmy, například „Potter generace“, „generace Harryho Pottera“, a podobné. Fanoušci Harryho Pottera se ovšem vyskytovali a stále vyskytují i v jiných věkových kategoriích, zároveň se do fanouškovské komunity začleňují i zástupci nejmladší generace.

Tato práce se zaměřuje na současné fanoušky v rámci fannu Harryho Pottera, kteří se identifikují s generací Z a jsou narozeni v rámci určité generační kohorty (od druhé poloviny devadesátých let dvacátého století po konec prvního desetiletí nového století). Ačkoliv identifikace s generačním vymezením je klíčová, pojmem generace Z jsou označováni především dospívající a mladí dospělí. Identifikace je rozhodující zejména na pomezí generací. Mimo identifikaci je však důležitý i faktor přijetí druhých. Podobně sehrává roli postupné vrstvení zážitků, které je při věkovém rozdílu odlišné (Mannheim, 2007: 22–26). Zmiňovaná skupina fanoušků se do fanouškovské komunity zapojila až po období, kdy přibývaly nové součásti fikčního světa. Zatímco „Potter generace“ na další knižní, či filmové díly Harryho Pottera musela čekat, moji respondenti se s Harrym Potterem seznámili až po dokončení celé série (s výjimkou nejstarších respondentů, kteří ještě navštívili poslední díly v kinech).

Cílem práce je zodpovědět otázky, jakým způsobem se generace Z dostává ke světu Harryho Pottera a jaké pro ně nese významy, jaké jsou motivace generace Z pro participaci ve fandomu a jakou má participace generace Z podobu na sociální síti Instagram. Teoretická část se nejprve zabývá koncepty, ze kterých práce vychází. Konkrétně je rozebíráno vymezení fanouška a fandomu, pozornost je věnována též participativní kultuře. Dále je představen fikční svět Harryho Pottera, na kterém je konkrétní fanouškovská komunita postavena. Následovně je charakterizováno teoretické uchopení generace, které je klíčové pro pochopení konkrétní vybrané skupiny participantů. V metodologické části jsou nastíněny metody využití pro realizaci výzkumu, tedy polostrukturované rozhovory a zúčastněné pozorování, charakterizován je též konkrétní výzkumný postup a je představen výzkumný vzorek respondentů.

V interpretační části jsou analyzovány a interpretovány výsledky výzkumu. Kapitoly jsou uzpůsobeny výzkumným otázkám, jež jsou uvedeny výše. Nejprve je rozebírán vztah fanoušků ke světu Harryho Pottera. Tato část se zabývá seznámením se světem a průběhem vstupu do komunity fanoušků. Polemizuje také nad tím, kdo je podle respondentů fanoušek a jaký význam svět Harryho Pottera pro fanoušky generace Z nese. Následující část se zabývá participací fanoušků ve fandomu, tedy zapojením do fanouškovských aktivit. Věnuje se nejprve významům, které fanoušci přikládají fandomu, poté jsou rozebírány konkrétní formy a podoby participace a motivace fanoušků pro zapojení. Další část se zabývá participací fanoušků na sociální síti Instagram. Na tomto místě jsou rozebírány podoby explicitní a implicitní participace na této konkrétní platformě, zároveň je věnována pozornost motivaci pro zapojování v mezích dané sociální sítě.

2. Teoretická východiska

2.1 Fanoušek

Ačkoliv je podle Hillse (2002) velmi těžké definovat fanouška, všeobecně je chápán jako někdo, kdo je „*posedlý určitou hvězdou, celebritou, filmem, seriálem, kapelou.*“ (Hills, 2002, překlad vlastní) Tato osoba zná mnoho informací o předmětu, který je v centru jejího zájmu, zároveň také dokáže odcitovat oblíbené pasáže svého díla, či si pamatuje texty své oblíbené skupiny (Hills, 2002). Pojem fanoušek s sebou nese různé podoby a rozměry, a může tak označovat širokou škálu lidí, ať už se jedná o fanoušky počítačových her, sportovních týmů, sběratele desek oblíbené hudební kapely, či právě fanoušky Harryho Pottera (Lamerichs, 2018: 13). Tento termín se začal používat na konci devatenáctého století ve spojitosti s příznivci sportovních týmů, velmi brzy se rozšířil i na osoby zainteresované v komerční zábavě. Byl odvozen od slova fanatik (které má původ v latinském *fanaticus*), jenž v původním významu označoval „přívřezence“. Význam se ovšem posunul, postupem času začal nést negativní konotace a označoval někoho, jehož zájem je přehnaný a hraničí s šílenstvím (Jenkins, 2019: 70–71).

Pojem fanoušek zůstává zatížen i v současnosti a ti, které označuje, jsou často vystavováni jisté formě stigmatizace. Jejich počínání přestává být vnímané jako pouhá kreativní zábava a je označováno jako posedlost, která překračuje hranice. V některých případech se prolíná s genderovými stereotypy – mužští fanoušci mohou být zkratkovitě vnímáni jako ti, kteří jsou závislí na počítačových hrách nebo se podílí na výtržnostech během sportovních utkání; ženy zase jako fanynky celebrit libující si ve čtení a sdílení informací o jejich životech (Lamerichs, 2018: 13).

Velkou roli v šíření a upevňování stereotypů o fanoušcích sehrávají média. Jenkins (2019) uvádí za příklad mediálního pokroucení reality článek o srazu fanoušků Star Treku. Popisoval sice reálné aspekty setkání, nicméně je selektoval a interpretoval tak, aby odpovídaly stereotypním představám čtenářů, čímž prohluboval všeobecně převládající představu o „typickém“ fanouškovi zmíněného díla (Jenkins, 2019: 68–70). Pohled na fanouška je taktéž ovlivněn konstrukcí

„dobrého vkusu.“ (Jenkins, 2019: 74). Jedinci v průběhu svého života přejímají jisté preference, ve kterých se odráží ekonomický a kulturní kapitál jejich rodiny a prostředí, ve kterém vyrůstají, dále ho upevňují například vzdělávací instituce (Bourdieu, 1998: 32–33). Ti, kteří mají „dobrý vkus“, pak získávají privilegované postavení v rámci společnosti. Ve středu zájmu fanoušků často stojí například populární texty, kterým věnují svou pozornost ve stejné míře, jaká by měla být věnována dílům splňujícím kritéria „dobrého vkusu“. Některé texty tak dostávají nálepkou nevhodného a nežádoucího a lidé, kterým se líbí, „*jsou pokládáni za intelektuálně podřadné, psychologicky pochybné či emočně nevyzrálé*“ (Jenkins, 2019: 75). Výše zmiňovaná stereotypní vyobrazování fanoušků (ač v mnoha případech založeno na reálných skutečnostech vytržených z kontextu) tak mohou být vnímána jako důsledek „*projekcí obav z rozrušení dominantní kulturní hierarchie*“ (Jenkins, 2019: 75).

Stereotypní představy o fanouškovi – dětinském samotáři a podivínovi, jenž uniká do svých světů a pouze konzumuje objekt svého zájmu – však vyvrací následující skutečnosti. První z nich je jejich samotné vnímání sama sebe jako fanouška a sebeidentifikace s širší společenskou a kulturní komunitou fanoušků. Dále pak jejich konzumace díla není zúžená pouze na pasivní konzumaci, ale dochází k reflexi a k aktivní tvůrčí činnosti (Jenkins, 2019: 83–84).

2.2 Fandom

Množinu fanoušků určitého objektu nebo subjektu populární kultury lze souhrnně označit jako fandom (Jansová, 2018: 31). Silný fandom mají různé televizní seriály (například Star Trek, Doctor Who), literární díla (například Sherlock Holmes, dílo J. R. R. Tolkiena, Harry Potter) nebo různé japonské komiksově série (Šmídová, Filipowicz, 2019: 2017).

Jenkins (2019) fandom charakterizuje jako komplexní a různorodou subkulturní komunitu, která specificky přijímá televizní texty a následně je proměňuje v sociální interakci s dalšími fanoušky. Detailněji zkoumají předmět svého zájmu a rozvíjejí ho dále – tím vzniká metatext, který *„je rozsáhlejší, bohatší, komplexnější a zajímavější než původní seriál“* (Jenkins, 2019: 365). Fandom může být také vnímán jako „alternativní komunita“, která je více než únik z reality útekem do alternativní reality (Jenkins, 2019: 367). Obecně vnímá členy fandomu jako aktivní tvůrce, kteří vystupují z pozice kolektivní identity a dále kreativně rozvíjejí texty a interpretují významy (Jenkins, 2019: 83).

Primární pojítka mezi jednotlivými členy fandomu je kulturní text, který je ve středu jejich zájmu. Sebeidentifikace s danou skupinou je založena na společném zájmu, který jednotliví fanoušci sdílí. Hills o fandomu přemýšlí jako o komunitě lidí, které nespojuje náklonnost k ostatním členům a komunitě, ale primárně ke kulturnímu textu (cit dle Lamerichs, 2018: 207). Fandom je velmi osobní a intenzivní záležitostí. Pro jeho rozvíjení a zachování je však nezbytné, aby se tento sentiment vracel do kulturního prostředí. K tomu je třeba to, aby se lokalizoval a existoval prostřednictvím menších uskupení (například v rodině nebo v malém okruhu přátel). Prostřednictvím těchto vazeb se uchovává spíše, než lpěním na představě o fandomu ve smyslu „imaginárního společenství“ (Hills, 2002: 49). S tímto Andersonovým termínem¹ Hills dále pracuje a pro potřeby fandomu navrhuje namísto spojení „imagined community“ používat „community of imagination“. Fanoušci se dle něj řídí především náklonností k textu, nikoliv náklonností k ostatním členům a komunitě (cit dle Lamerichs, 2018: 207). Komunita fanoušků nesdílí představy o sobě samých, nýbrž se její členové společně

¹ Anderson s pojmem pracuje ve spojitosti s národní komunitou. Podle něj členové i menších národů nemohou znát všechny ostatní, přesto společně sdílí imaginární představu o sounáležitosti (Anderson, 2006: 5–6),

afektivně zapojují a sdílí spolu respekt ke konkrétnímu prostoru. Skupinová identita fanoušků v rámci fandomu je založena na imaginativních zážitcích z díla, které stojí ve středu jejich zájmu. Interakce mezi nimi taktéž stojí na sdíleném respektu k textu – fanoušci mezi sebou šíří domněnky, spekulace, konspirace, informace, apod. (Hills, 2002: 142). Lamerichs (2018) však namítá, že rozdělením textu a sociálního kontextu jsou přehlíženy další aspekty komunity vycházející z přímé komunikace fanoušků mezi sebou – například vyhledávání jiných fanoušků, budování dalších vztahů mezi členy, atd. (Lamerichs, 2018: 207). Booth ovšem konstatuje, že v rámci fan studies jsou množiny fanoušků stále nejčastěji vnímány jako „interpretační komunity“ sdružující se na základě svého zájmu a převažuje jejich spojování „s pozitivním afektem a emocionální rezonancí“ (Booth, 2015: 86–87, překlad vlastní).

Hills nevnímá fandom pouze jako komunitu, ale jako sociální hierarchii, v níž fanoušci sdílí objekt svého zájmu a zároveň mezi sebou soutěží (Hills, 2002: 20). Hierarchie je založena na „hluboké znalosti textu, oddanosti fanouškovské činnosti, nebo kvalitě fanouškovské produkce“ (Booth, 2015: 87, překlad vlastní). Sociální status v rámci fanouškovské hierarchie může být mimo výše zmíněné přisuzován i na základě délky působení jednotlivce v komunitě (Lamerichs, 2018: 30).

Velkou změnu pro fungování fandomu přinesl internet. Fanouškovské komunity se z velké části přesunuly do digitálního prostoru. Ačkoliv je moderní fandom velmi propojen s online prostorem, nelze říci, že by byl omezen pouze na něj (Lamerichs, 2018: 21). Začaly vznikat různé specializované stránky, nebo blogy, na kterých fanoušci začali publikovat svou tvorbu. Internet také usnadnil komunikaci mezi fanoušky, která díky němu mohla probíhat i na mezinárodní úrovni (Šmídová, Filipowitz, 2019: 218). Fanouškům tak bylo umožněno komunikovat online s ostatními lidmi, kteří mají podobné zájmy. Jejich aktivity začaly být s nástupem internetu více vidět a usnadňovaly přístup k tvorbě (Lamerichs, 2018: 21). Viditelnost aktivit ostatních fanoušků v rámci fandomu na internetu je pro jedince velmi důležitá. Když nacházejí díla jiných fanoušků s podobnými zájmy, sami vnímají svou zálibu jako více „normální“ (Tushnet, 2007: 62). S technologickým rozmachem je možné produkovat různorodou tvorbu

s pomocí jednoho zařízení (například telefonu) a sdílet ji s celým světem prostřednictvím internetu (Jenkins, 2006: 16). Participovat na internetu tak může kdokoliv, kdo má přístup k zařízení s připojením, ať už jde o teenagera, který napsal například text pro zábavu, nebo o spisovatele, který prostřednictvím psaní zdokonaluje své dovednosti (Tushnet, 2007: 63).

2.3 Participativní kultura

„Fandom nedokazuje, že všechny typy publika jsou aktivní, dokazuje však, že všechny typy publika nemusí být pasivní“ (Jenkins, 2019: 375). Větou, kterou Jenkins zakončuje svou práci, se dostávám k tématu participativní kultury. Jenkins odmítá pojmání fanoušků jako pasivních konzumentů populární kultury (Jenkins, 2019: 83). Fanoušci produkují nejrůznější díla, která jsou založena na materiálech komerční kultury. Oproti nim je jejich tvorba ve většině případů vytvářena především za účelem sdílení s ostatními fanoušky bez nároku honoráře (Jenkins, 2019: 366).

Způsoby, prostřednictvím kterých fanoušci participují, jsou různé. Jedná se například o psaní fanfiction, šití cosplayů (tedy kostýmů, které nosí postavy z daného díla) nebo vytváření různých typů vizuálního umění a videí. Mimo produkci příběhů a předmětů dochází také k vyjadřování prostřednictvím různých her a performancí, které jsou založeny na objektu zájmu členů daného fandomu (Lamerichs, 2018: 13–14).

Motivací pro angažovanost může být několik. Podle Jenkinse produktivitu fandomu motivuje *„nadšení a uctívání, ale také frustrace a nepřátelství“* (Jenkins, 2019: 84). Jak jsem již zmiňovala výše, fanoušci si vytváří hluboké vazby k dílu, jež stojí ve středu jejich zájmu, proto se rádi podílí na tvorbě, kterou dále sdílí s dalšími fanoušky. Uvědomují si však, že není v jejich moci určovat oficiální vývoj příběhu a postavy. Tento fakt někteří fanoušci respektují, ovšem v určitých případech je jejich tvorba reakcí na nespokojenost s tím, že se osud příběhu a postav vyvíjí směrem, který si podle nich nezaslouží. Zároveň také prostřednictvím své tvorby navazují na nevyužitý potenciál původního díla (Jenkins, 2019: 14). Kudláč konstatuje, že po aktivně participující fanoušky je

hlavním profitem „*uspokojení z vlastní kreativity a jejího sdílení s ostatními*“ (Kudláč, 2018: 431).

S aktivním zapojením se pojí dva pojmy, se kterými Jenkins pracuje – pytláctví a nomádství. Vypůjčuje si je od Michela de Certeau, který pojmem pytláčení označuje aktivní čtení, během kterého si ale čtenář odnáší jen to, co mu činí potěšení a je to pro něj užitečné. O fanoušcích jako nomádech uvažuje Certeau na základě toho, že nejsou autory děl, ze kterých vycházejí. Neomezuje je tudíž vlastnictví a mohou se díky tomu přesouvat mezi různými díly podle své potřeby (cit dle Jenkins, 2019: 85, 98). Komerční kulturní produkce tak vytváří dílo, na kterém je pro fanoušky oficiální aktivní zapojení a jeho ovlivňování velmi omezené, často až žádné (Jenkins, 2019: 87). Jak jsem již zmiňovala výše, tento fakt může být impulzem pro aktivní fanouškovskou tvorbu. Mezi tvůrci a konzumenty tak může být vztah mnohdy napjatý; Jenkins uvádí několik příkladů, kdy tvůrci kritizovali fanouškovský výklad některých skutečností, na což dle něj nemají právo. Koncept pytláctví textů totiž neznamená chybné čtení textu, ale jeho kreativní interpretaci, která nemusí nutně stát v opozici s oficiálním textem (Jenkins, 2019: 92-98). Pro koncept pytláctví může být využito metaforické vnímání fanouška jako Robina Hooda, „*který bere mocným (mediálním korporacím) kulturní statky, jejichž formu mění a redistribuuje dále mezi bezmocné (další recipienty)*“ (Jansová, 2018: 86). Kudláč (2018) však konstatuje, že je Jenkinsův koncept dlouhodobě kritizován (Kudláč, 2018: 435). Podle Koláře (dle Kudláč, 2018) není fandom subverzivní v té míře, v jaké ho pojímal Jenkins, ale je „*naopak až překvapivě konzervativní* (cit dle Kudláč, 2018: 435). Fanoušci sice vytváří kreativní výtvořky, do kterých projektují vlastní představy, ale stále vycházejí z kanonického díla. Svou tvorbu se snaží držet v souladu s již nastaveným světem. Přílišné odchýlení se může setkat s kritikou a odmítnutím, přičemž hranici mezi přípustností a nepřípustností určují samotní fanoušci (Kolář, 2017: 370–372). „*Fanoušci (...) obhajují, jak své právo rozcházet se s názory tvůrců oficiálních předloh, tak odmítat příliš idiosynkratické aropriace, které mohou vznikat v rámci samotné fanouškovské komunity*“ (Kolář, 2017: 372).

Kromě samotné produkce je dalším formou participace její přijímání. Turk (2014) vnímá fanouškovskou tvorbu jako dar, jejíž příjemcem je komunita fanoušků. Poukazuje též na fakt, že se nemusí jednat pouze o uměleckou produkci,

ale i o méně uznávanou činnost, jako je například sdílení informací, odkazů, doplňování internetových encyklopedií, dobrovolnictví na fanouškovských akcích apod. (Turk, 2014: nestránkováno). V rámci fandomu tak dochází k reciprocitě, kdy protidarem může být uznání nebo pochvala, v případě sociálních sítí se uznání od „obdarovaných“ může dostávat například prostřednictvím „lajků“, komentářů, nebo sdílení (Turk, 2014: nestránkováno). Dle Hellekson (2009) spolu tvůrce a konzument fanouškovské tvorby vstupují do interakce, jejímž cílem je vytváření a udržování sociální solidarity. Dar je pak důležitou složkou, která utváří sociální strukturu fanouškovské komunity. Mimo kontext dané komunity však ztrácí své významy a nemá žádnou hodnotu (Hellekson, 2009: 115–116). Reciprocita je však v zásadě asymetrická, k fanouškovi se dostává více darů, než sám daruje, zároveň ne všichni reagují na veškerou fanouškovskou aktivitu, která se k nim dostává (Turk, 2014: nestránkováno).

V době před nástupem internetu docházelo k vyměňování vyprodukovaných děl především prostřednictvím osobních setkání, nebo například skrze klasickou poštovní komunikaci. Internet usnadnil produkci a zároveň i výměnu materiálů s dalšími fanoušky (Pearson, 2010: 84). Stejně tak se začaly stírat rozdíly mezi tvůrci a konzumenty právě díky internetu se vytvářejí jisté formy vztahů mezi nimi. Tvůrci komunikují skrze sociální sítě a produkují „nadstavbový“ materiál, kde interpretují dílo, vysvětlují různé skutečnosti a doplňují další informace například prostřednictvím podcastů – někteří fanoušci to vítají, jiní jsou skeptičtí. Fanouškovská činnost může být tvůrci přímo podněcována, zároveň pomáhá propagovat a rozšiřovat povědomí o díle (Pearson 2010: 84–86). Kolář (2017) konstatuje, že tímto způsobem jsou fanoušci připravováni o další prostor kreativního vyjádření. Zároveň poukazuje na fakt, že mnoho aktuálně divácky populárních sérií produkuje další tvorbu tzv. „na přání“ fanoušků. Tvůrci přejímají postupy, prostřednictvím kterých fanoušci participují, a vznikají pak nejrůznější spin-offy, prequely, crossovery a podobně, kdy vlastně naopak sami tvůrci a producenti v mnoha případech „pytlačí“ a vycházejí z nápadů a představ fanoušků (Kolář, 2017: 362). Prostřednictvím sdílení příspěvku s ostatními fanoušky se vytrácí jeho individualita a stává se součástí většího celku (Hellekson, 2009: 115).

Schafer (2011) rozlišuje participaci v rámci webu 2.0 na explicitní a implicitní. Podle něj se Jenkins zaměřuje pouze na jednu skupinu fanoušků – explicitní participanty, kteří vědomě vytvářejí materiály. Za příklady implicitní participace uvádí například nahrávání a sdílení materiálů vytvořených jinými fanoušky, či sledování a hodnocení videí na YouTube (Schafer, 2011: 44, 51–52). V nových aplikacích je často pozorována implicitní participace, která *„existuje pod prahem explicitní participace a přesahuje povrchní účast na okolní kultuře.“* (Schafer, 2011: 44, překlad vlastní). Tato forma zapojení je také spojována s designem konkrétní platformy, která řídí a určuje způsoby, kterými se fanoušek může zapojit (Schafer, 2011: 44). Za příklad implicitního projevu participace Hills (2013) uvádí přidání profilového obrázku na sociálních sítích, prostřednictvím kterého uživatel představuje svou fanouškovskou identitu v mezích, které mu nabízí design aplikace (Hills, 2013: 138).

Jednou z aplikací, které fandom využívá pro své zapojení, je sociální síť Instagram. Ta nabízí mnoho funkcí, které umožňují explicitní, i implicitní participaci fanoušků. Mezi ně patří například sdílení fotografií, videí, reels (krátkých videí) „Instastories“ (příspěvků mizících po dvaceti čtyřech hodinách), ale i chatování s jinými uživateli, či označování příspěvků prostřednictvím hashtagů (Amri, 2020: 2).

2.4 Fikční svět Harryho Pottera a jeho fandom

„Bude slavný, stane se z něj legenda (...). O Harrym se budou psát knihy, každé dítě v našem světě bude znát jeho jméno!“- Minerva McGonagallová (Rowling, 2016: 18).

První díl knižní série Harryho Pottera, jehož autorkou je britská spisovatelka J. K. Rowling, vyšel pod originálním názvem *Harry Potter and Philosopher's Stone* 26. června 1997 a velmi brzy si získal popularitu po celém světě. Postupně vyšlo dalších šest knih a na motivy celé série bylo natočeno celkem osm filmů (poslední kniha byla rozdělena na dvě filmové části).

O český překlad se zasloužili bratři Medkovi. Samotné překládání Harryho Pottera do různých jazyků představovalo mnoho výzev a vyžadovalo jistou dávku kreativity². Překladatelé předpokládali, že knihy budou číst i děti a starší čtenáři bez znalosti anglického jazyka. Mnoho jmen a názvů bylo upraveno, aby se českému čtenáři dobře četly a byl pochopitelný jejich význam³ (srov. Gymnich, Scheunemann, 2017: 15–16).

Protože se práce věnuje fandomu Harryho Pottera, považuji za vhodné ve zkratce představit kulturní text, kolem kterého se fanouškovská komunita vytváří. Základní série sedmi knih je příběhem, ve kterém se černo vlasý chlapec s jizvou na čele, Harry Potter, v den svých jedenáctých narozenin dozvídá, že je čaroděj a odchází studovat školu čar a kouzel v Bradavicích. Zjišťuje, že je v kouzelnickém světě slavný, protože když se před deseti lety Harryho a jeho rodiče pokusil zabít mocný černokněžník lord Voldemort, on jediný smrtící kletbu přežil. Harry se tak stává studentem v Bradavicích, seznamuje se s přáteli i nepřáteli a učí se kouzlům a čarám. V průběhu sedmi let zažívá mnoho dobrodružství, setkává se s překážkami a řeší náročné situace, vždy za pomoci svých přátel Rona a Hermiony. Několikrát se utkává s lordem Voldemortem, který se ho stále pokouší zabít.

² V díle *Harry Potter a tajemná komnata* se nachází přesmyčka, kdy se v originále přemění původní jméno Voldemorta „Tom Marvolo Riddle“ na „I am lord Voldemort“. V každém jazyce tak jméno vychází z této pasáže (v češtině Tom Rojvol Raddle – Já, lord Voldemort).

³ Například slovo „muggle“ je pro snadnější čtení přeloženo jako „mudla“. „Luna Lovegood“ je v češtině přeložena jako Lenka Láskorádová pro snadnější čtení a pochopení její povahy, kterou Rowling v celé sérii často projektuje prostřednictvím jmen (tzv. nomen omen).

Velmi brzy po vydání první knihy byly díly postupně zfilmovány. Celkem vzniklo osm filmů, které nesou stejný název jako knižní předlohy, nicméně v určitých skutečnostech se mírně odchyľují. Poslední knižní díl (Harry Potter a relikvie smrti) byl rozdělen na dvě části. Do hlavních rolí byli obsazeni dětští herci, kteří byli až na výjimky do té doby neznámí (Daniel Radcliffe, Emma Watson, Rupert Grint a další), dospělé postavy byly naopak v mnoha případech ztvárněné uznávanými britskými herci (Alan Rickman, Maggie Smith a další).

Svět Harryho Pottera dále doplnila další díla – kontroverzi vzbuzující divadelní hra „Prokleté dítě“ (a posléze knižně vydaný scénář) a série Fantastická zvířata (která má v současnosti tři filmové díly). Sama Rowling později vydala dalších několik doplňkových knih (například Famfrpál v průběhu věků, Bajky barda Beedleho, Fantastická zvířata a kde je najít). Jedná se o knihy zmiňované v hlavní sérii. Doplňujících materiálů navazujícím na původní sérii, jež nepochází přímo z tvůrčí činnosti autorky (ale jsou v mnoha případech založené na konzultacích s ní), je nepřeborné množství. Za zmínku stojí například různé počítačové hry, přičemž nejnovější hra Hogwarts Legacy nabízející otevřený svět se mezi fanoušky dostala v únoru roku 2023.

Jak již bylo nastíněno v předchozí kapitole, internet stírá hranici mezi tvůrci a konzumenty (Pearson, 2010: 84–86), a to i v případě Harryho Pottera. Rowling s fanoušky pravidelně komunikuje prostřednictvím sociální sítě Twitter. Obohacuje čtenáře novými informacemi⁴, informuje o současném dění v kouzelnickém světě⁵, připomíná výročí⁶, nebo sdílí své názory na dílo, postavy, či fanouškovské teorie.

Mezi lety 2011–2015 fungovala webová stránka Pottermore, na které se přímo podílela. Pro fanoušky zde bylo připraveno mnoho rozšiřujících materiálů od autorky, zároveň stránky nabízely interaktivní zapojení. Byla zde například

⁴ Například ve svém příspěvku z 21. září 2015 uvádí, že Hagrid nebyl schopen vyčarovat patrona, protože je to příliš náročné kouzlo.

⁵ 1. září 2015 informuje o zařazení Harryho nejstaršího syna, Jamese Siriuse Pottera, do Nebelvíru. Teddy Lupin byl zklamaný, protože doufal v jeho zařazení do Mrzimoru. 1. září 2017 informovala o první cestě do Bradavic jeho druhého syna, Albusa Severuse Pottera a zároveň připomněla, že se jedná o den, ve kterém se odehrává epilog poslední knihy.

⁶ Každoročně připomíná bitvu o Bradavice, která dle díla proběhla 2. května 1998; při této příležitosti se vždy omlouvá za smrt některých postav.

možnost udělat si „rozřazovací test“, který určil kolej, do které fanoušek podle svých odpovědí patří. Následně se odemkla „společenská místnost“, kde spolu mohli fanoušci zařazení do stejné koleje komunikovat, hrát hry, apod. (Brummitt, 2016: 114–115). Jenkins ihned po spuštění platformy reagoval článkem na svém blogu, kde Pottermore s nadsázkou přirovnává k trojskému koni, kterého Rowling daruje fanouškům pod záminkou snahy ovládnout a kontrolovat fanouškovské aktivity (Jenkins, 2011: nestránkováno). Brummit (2016) ve své práci upozorňuje, že fanoušci často vnímají informace na Pottermore napsané autorkou jako oficiální a neměnné, obsah webových stránek se tak stává kánonem (Brummit, 2016: 125). V roce 2015 se v rámci marketingové strategie dílo Rowling a posléze i webové stránky přejmenovány na „Wizarding World“⁷ (Brummit, 2016: 121–122). Stránky dnes nabízí možnost vytvořit si profil, stále je možné udělat si rozřazovací test určující kolej v Bradavicích. Prostřednictvím dalších testů může fanoušek odhalit, jakou podobu by měl jeho patron, nebo jaká hůlka by si ho vybrala.⁸ Podobně jako si Brummit (2016) všímá silných vazeb k informacím na Pottermore, já bych ráda totéž konstatovala v souvislosti z výše zmiňovanými testy.

Podle Šmídové a Filipowicze (2019) je fandom Harryho Pottera v našem prostředí jednou z nejrozšířenějších fanouškovských komunit, což přisuzují velké popularitě díla, rozsáhlému byznysu kolem kouzelnického světa a autorčině neustále participaci a benevolentnímu přístupu k fanouškovské tvorbě (Šmídová, Filipowicz, 2019: 218–219).

Fandom, který vzniká kolem Harryho Pottera, je založen na díle s rozsáhlým a komplexním světem, na který mohou fanoušci skrze svoji tvorbu kreativně navázat. V některých případech je ale nedomyšlený a nelogický, proto některá fanouškovská tvorba obsahuje „*vlastní vysvětlení či vlastní verze událostí*“ (Šmídová, Filipowicz, 2019: 219). Harry Potter je fenomén, který může být všeobecně považován za populární. Popularita díla však není zárukou vzniku fandomu. Základem pro jeho formování je touha být součástí daného světa, bez ohledu na to, jak je dílo populární (Borojevic, 2016: 134). Motivace pro tvorbu může kromě zábavy vycházet i z frustrace a nenaplněných očekávání. Mnoho

⁷ Obecně se tímto spojením od roku 2015 označuje celá franšíza (pozn. autorky).

⁸ <https://www.wizardingworld.com/> [cit. 2. 3. 2023]

fanoušků bylo například zklamáno ze smrti Siriuse Blacka v pátém díle⁹, prostřednictvím fanouškovské tvorby tak mohli „napravit“ události, se kterými byli v oficiálním provedení nespokojeni (Goodman, 2015: 664).

Forma participace fanoušků Harryho Pottera je velmi různorodá.¹⁰ V této práci pracuji s pojmem participace ve smyslu aktivního zapojení do fanouškových aktivit, které zahrnují produkci fanouškovské tvorby i její přijímání. Nástup internetu samozřejmě ovlivnil i fandom Harryho Pottera, který se formoval právě v oné době. Například Kudláč zmiňuje, že v mezinárodním měřítku jsou fanfiction týkající se světa Harryho Pottera nejoblíbenější (Kudláč, 2018: 434). Dalšími formami participace, se kterými se lze setkat v online prostředí, jsou například fanarty, sestřihy videí, videa obsahující informace. Mimo internet je pak častou formou participace sběratelství fanouškovských předmětů, či cosplayerství.

Do „mudlovského“ světa pronikl původně fiktivní sport – famfrpál.¹¹ Na webových stránkách České asociace famfrpálů je charakterizován jako „*genderově smíšený sport, který kombinuje prvky házené, rugby a vybíjené*“.¹² Pravidla vycházejí z knižního/filmového famfrpálu, jsou však samozřejmě upravená a přizpůsobená ke hře bez létajících košťat a míčů.¹³

Významnou akcí v českém prostředí je Potterfest, který se koná každoročně na začátku září. Každý ročník festivalu nabízí rozmanitý program a pestrou škálu hostů.¹⁴

⁹ Harry Potter a fénixův řád (Harry Potter and the Order of the Phoenix).

¹⁰ Tím se však fandom Harryho Pottera neodlišuje od jiných fanouškovských komunit.

¹¹ V originále quidditch.

¹² <http://www.famfrpal.cz/> [cit. 2. 3. 2023]

¹³ <https://www.famfrpal.cz/pravidla.html> [cit. 2. 3. 2023]

¹⁴ <https://www.potterfest.cz/> [cit. 4. 3. 2023]

2.5 Generace

Pojem generace s sebou nese značné množství významů. Corsten (2007) vymezuje tři kategorie, skrze které je možné na generace nahlížet. Etymologicky je slovo odvozeno z řeckého genesis (zrození) a v latině se používalo především v souvislosti s rodovou posloupností a následnictvím. I v současné době je možné setkat se s lidovým využíváním slovního spojení „z generace na generaci“, což odkazuje na předávání různých komodit mezi lidmi v různé fázi života – ze strany staršího k mladšímu. Po generační posloupnosti jsou pak jako další kategorie uváděny mezigenerační vztahy (předpokládá se existence několika generací, které spolu přichází do kontaktu (ve formě závislosti, či konfliktu) a vnímání generace jako specifické kolektivní identity. Bez posledního zmíněného by byl podle Corstena pojem generace v podstatě zaměnitelný s věkovou skupinou, jelikož kolektivní paměť generace je nedílnou součástí její existence (Corsten, 2007: 47).

Na počátku zájmu proti sobě stály dva směry; pozitivistický přístup a cesta romanticko-historického uvažování o tomto fenoménu. Racionální myslitelé v rámci svých tezí o generaci smýšlely jako o něčem matematicky vyjádřitelném, co má biologický základ a proměny jsou iniciovány generační posloupností. Spojovali taktéž souvislost délky jednoho lidského života s tempem pokroku. V opozici stály romanticko-historické myšlenky, jež přímo nepopíraly biologický vliv. Více než na chronologické aspekty generací ovšem svou pozornost zaměřovaly především na současnost. Například Dilthey poukazoval na to, že současně vyrůstající jedinci jsou vystavováni podobným vlivům a čelí stejným skutečnostem. Dá se konstatovat, že každá jednotlivá generace byla spojována s existencí jednotného ducha doby (či epochy), který prostupuje skrze její členy (Mannheim, 2007: 11–17).

Teorie týkající se generace dále rozvíjelo mnoho vědců z různých oborů. Například dle sociologa a filozofa Josého Ortegy y Gassetta, je nedostatečné věnovat se obecně lidskému životu pouze v biologických a genealogických souvislostech, protože „svět je především množstvím sociálních interpretací reality: přesvědčení, představ, zvyků, odhadů“. (Prasad, 1992: 2, překlad vlastní).

Za klasickou práci v této oblasti je považováno dílo Karla Mannheima. Dle něj existují tři roviny, na kterýchž se kolektivní soudržnost generace projevuje. Jedná se o generační místo, generační zkušenosti a existence různých skupin jedné generace, která reaguje na problémy podobnými způsoby – tzv. generační jednoty, prostřednictvím jejichž vzniků dochází k diferenciaci v rámci generace (Corsten, 2007: 48–50). Ve společnosti nastupují neustále noví nositelé kultury, stejně tak jako dřívější nositelé kultury odcházejí; a ačkoliv v určitém časoprostoru čelí lidé různého věku stejným skutečnostem, zcela zásadní je „vrstvení zážitků“, k němuž dochází v průběhu života. Setkání s určitou životní zkušeností ještě nepůsobí jako „pojítka“ v rámci jedné generace – důležité je to, z jaké pozice je k ní přistupováno a v jaké „vrstvě“ se k nám dostává. První zážitky a dojmy pak autor charakterizuje jako ty, které *„mají tendenci se ukládat jako přirozený obraz světa.“* (Mannheim, 2007:22–26). *„Společné zasazení v sociálním prostoru nevzniká faktem narození v tomtéž chronologickém čase, faktem současné mladosti, dospělosti, stárnutí, nýbrž teprve z toho plynoucí možností participovat na stejných událostech, životních obsazích apod., a ještě více, možností činit tak ze stejného způsobu vrstvení vědomí.“* (Mannheim, 2007: 26).

Strauss a Howe (1991) se pokusili rekonstruovat generace v historii a zároveň v nich hledali vzorce, podle kterých se generační typy cyklicky opakují. Jejich teorie tvrdí, že existují čtyři základní cykly, přičemž v každém z nich převládá určitý světonázor (Strauss, Howe, 1991). Koncept cykličnosti je však možné kritizovat pro jeho přílišnou symetričnost, kdy vnímání generací spíše připomíná střídání ročních období (McCrindle, 2014: 6).

V posledních letech zažívá téma generací podivuhodný rozmach. Corsten tento fenomén vysvětluje jako reakci na krizi kolektivních identit. Podle něj vlivem různých okolností došlo k vymizení ústředních sociálních konfliktů, a oslabení do nedávna určujících kategorií (např. sociální původ). Proto se věk a potažmo generace stává novou, alternativní identitou, která nahrazuje předchozí formy sebeidentifikace (Corsten, 2007: 45). McCrindle (2014) konstatuje, že generace plní roli subjektivní identity a její existence není pouhou objektivní realitou (McCrindle, 2014: 25).

Navzdory tomu, že se generacemi zabývalo mnoho vědců a myslitelů nejrůznějších disciplín, neexistuje jednotné vymezení hranic mezi generacemi (to nicméně pravděpodobně ani nemělo být účelem). Nástup generace Z¹⁵ stanovují Strauss a Howe počátkem nového tisíciletí, nicméně mnoho zdrojů určuje rok narození prvních příslušníků generace Z již dříve (v rozmezí druhé poloviny devadesátých let dvacátého století). Například McCrindle (2014) považuje rok 1995 za ročník narození prvních příslušníků generace Z, v období počátku nárůstu porodnosti. Podle něj je často za počátek generace Z považován rok 2000 zejména proto, že je svádějíci začínat „klíčovým rokem“, který s sebou zároveň nese počátek nového milénia (McCrindle, 2014: 12). Podle Saka (2018) nelze vnímat vymezení hranice mezi generacemi prostřednictvím roku narození jako něco definitivního, „protože *sociálno nemá digitálnú charakter jedničiek a nul a spoločenské procesy a jevy jsou v sociálnom čase a v sociálnom priestore rozvolnené.*“ (Sak, 2018: 26) Je důležité si uvědomit, že veškeré snahy určit rok počátku a konce generace jsou v podstatě nemožné a ke generační „výměně“ dochází spíše postupně. Samotné vnímání jednotlivých generací je referenčním rámcem, který vymezuje hranice naší zkušenosti, sebeidentifikace s určitou generací se podílí na vytváření naší sociální reality. Mannheim ve svém textu říká „*že jakmile je generační zkušenost usazená, zpevněná a artikulovaná, poskytuje zpravidla perspektivu pro interpretaci dějin v daleko širším rozsahu*“ (cit dle Marada, 2007: 80). Dělicí hranice mezi generacemi však může být různá s vazbou na sociokulturní prostor, v němž je stanovena, bez ohledu na věkovou kohortu (Marada, 2007: 91).

Vymezení dle roku narození je však vzhledem k výše uvedenému značně problematické. Přejímám tedy myšlenku Corstena (2007) a v této práci pracuji s termínem generace Z jako s formou sebeidentifikace. Zohledňuji však i časoprostorovou skutečnost – mými respondenty jsou lidé, jež se sebeidentifikují s generací Z a narodili se v rozmezí druhé poloviny devadesátých let po konec první dekády nového milénia (tedy příslušníci určité kohorty, kteří sami sebe považují za příslušníky generace Z).

¹⁵ Generaci Z předchází generace Y (mileniálové), kteří jsou nástupci generace X. Následníci je tzv. generace Alfa (srov. McCrindle, 2018).

Ačkoliv nejrůznější popisy a charakteristiky konkrétních generací mohou být zavádějící a generalizační, jejich nastínění může pomoci přiblížit faktory, se kterými se členové generace mohou ztotožňovat. McCrindle (2014) popisuje jedince z generace Z jako osoby vyrůstající na digitálních technologiích od útlého věku. Tento faktor ovlivňuje životní styl, kdy technologie prostupují do téměř všech oblastí života. Další charakteristikou je vysoká vzdělanost, orientace na vizualitu (raději se podívají na video shrnující problematiku, než si informace přečtou v písemné verzi). Generace Z je také vnímána jako první globální generace, což je taktéž dáno globální propojeností skrze digitální technologie (McCrindle, 2014: 15–16).

V rámci vrstvení zážitků (viz výše) tak mezi první zkušenosti generace Z patří právě používání digitálních technologií a v případě mých respondentů již dokončená (či téměř dokončená) knižní série Harryho Pottera, se kterou se velmi často seznamovali v útlém věku.

3. Metodologie

„Samozřejmě,“ zahučel, „je tohle všechno, o čem mluvíte, čistě hypotetická otázka, že? Ptáte se čistě z akademického zájmu...“

„Ano, pane profesore, samozřejmě,“ ujistil ho honem Raddle. (Rowling, 2016: 410)

Pro účely výzkumu byl zvolen kvalitativní přístup. V rámci sběru dat jsem využívala metody polostrukturovaných rozhovorů a částečně též zúčastněného pozorování a neformálních rozhovorů. Vzhledem k tématu výzkumu se část mého bádání odehrávala v digitálním prostředí (především na sociálních sítích).

Za klíčovou informaci považuji zmínění mé pozice v rámci výzkumu. Sama sebe vnímám jako fanouška Harryho Pottera a mezi dalšími příznivci tohoto díla se pohybuji již dlouhou dobu. Fandom Harryho Pottera však není uzavřenou homogenní skupinou, naopak se jedná o velmi různorodou a neorganizovanou množinu fanoušků. Výzkumníci zabývající se fandomem, jež jsou zároveň i fanoušky, se ve svých pracích často označují termínem „acafans“. S „insiderskou“ pozicí je spojena otázka objektivity. Jak však poznamenává Bernard (2006), nikdo nemůže být stoprocentně objektivní, do celkového obrazu vstupuje mnoho proměnných, (například předchozí zkušenosti, nebo znalosti), s termínem objektivita pracuje jako s naučitelnou dovedností (Bernard, 2006: 370). Má zainteresovanost však byla jedním z faktorů volby předmětu výzkumu. O to více mě přilákalo zjištění, že ačkoliv jde o vcelku rozsáhlý fenomén, v českém akademickém prostředí mu je věnováno poměrně málo prostoru.

V první polovině roku 2023 (od února do května) jsem se postupně setkávala s řadou mladých fanoušků Harryho Pottera. Kromě označení sebe sama jako fanouška podléhala volba respondenta dalším kritériím. Do výzkumu tak byli zahrnuti ti fanoušci, kteří se ztotožňují s generací Z a participují na sociální síti Instagram v jakékoliv míře a formě. Setkání probíhala ve většině případů osobně v různých městech dle přání respondenta. Místa setkání byla taktéž různorodá, jednalo se například o kavárny, restaurace, soukromý byt, park a jiné. Vždy jsem přihlížela k přání respondenta, záleželo mi na tom, aby se při realizaci rozhovoru cítil komfortně. Z tohoto důvodu bylo několik rozhovorů provedeno

prostřednictvím online videohovoru. Žádost o setkání prostřednictvím online videohovoru namísto osobního setkání byla zdůvodňována buď časovou vytížeností, nebo v případě nejmladších respondentů obavou ze schůzky.

Respondenti byli vybíráni prostřednictvím náhodného výběru a částečně též pomocí metody snow ball. Část respondentů jsem znala před výzkumem, další jsem oslovovala skrze sociální síť Instagram. Tito náhodně vybraní respondenti mě pak odkazovali na další členy mé cílové skupiny (Disman, 2011: 114). Údaje o respondentech byly anonymizovány, skutečná jména jsou nahrazena pseudonymy, pod kterými jsou označováni v rámci celé práce. Informace, jež by mohly vést k odhalení identity, jsou zobecněny.

Jméno	Věk	Gender	Místo bydliště	Vzdělání	Studium/zaměstnání	Kolej
Rumburak	22	Muž	České Budějovice	Gymnázium	Umělec	Mrzimor
Berúthiel	24	Žena	Praha	Gymnázium	Studentka VŠ – FF UK	Havraspár
Phoebe	23	Žena	Jihlava	VŠ - bakalářské	Učitelka Žák – víceleté	Nebelvír
Merlin	14	Muž	Liberec	Žádné	gymnázium	Mrzimor
Befana	26	Žena	Olomouc	VŠ - bakalářské	Administrativa	Zmijozel
Jadis	23	Žena	Tábor	VŠ - bakalářské	Studentka VŠ – EF JČU	Zmijozel
Cornelia	23	Žena	Plzeň	VŠ - bakalářské	Studentka VŠ – FHS UK	Mrzimor
Hecaté	14	Žena	Protivín	Žádné	Žák - základní škola	Zmijozel
Morgana	20	Žena	Brno	SŠ s maturitou	Fotografka	Havraspár
Gandalf	24	Muž	Příbram	VŠ - bakalářské	Student VŠ	Mrzimor
Catweazle	17	Muž	Písek	Základní	Žák – střední škola	Nebelvír
Medea	15	Žena	Praha	Žádné	Žák – základní škola	Mrzimor
Panoramix	18	Muž	Chyšky	Základní	Žák – gymnázium	Havraspár
Circe	25	Žena	Praha	SŠ s maturitou	Administrativa	Zmijozel
Nostradamus	25	Muž	Ostrava	VŠ magisterské	Novinář	Nebelvír
Yubaba	23	Žena	České Budějovice	VŠ bakalářské	Učitelka	Nebelvír

Tabulka č. 1 Seznam respondentů

Polostrukturovaný rozhovor byl zvolen zejména pro jeho částečnou strukturaci, která udržuje téma rozhovoru a usnadňuje analýzu dat, zároveň však poskytuje dotazovaným volnost odpovědí (Bernard, 2006: 210). Rozhovory trvaly průměrně kolem jedné hodiny, nejkratší rozhovor byl čtyřicetiminutový, nejdelší

lehce přesahoval dvě a půl hodiny. Na počátku rozhovoru jsem nejprve představila svůj výzkum, poté požádala o souhlas s nahráváním a přislíbila zachování anonymity. Následně jsem zjistila základní informace o respondentovi, poté přešla k samotnému rozhovoru. Ten byl rozdělen do tří částí na základě předem stanovených výzkumných otázek.

- Jakým způsobem se generace Z dostává ke světu Harryho Pottera a jaké pro ně nese významy?
- Jaké jsou motivace generace Z pro participaci ve fandomu?
- Jakou má participace generace Z podobu na sociální síti Instagram?

Na závěr byl informátorům poskytnut prostor pro doplnění informací, následovalo poděkování za poskytnutí rozhovoru a jeho ukončení.

Nahrávky polostrukturovaných rozhovorů byly následně přepsány a k jejich jednotlivým pasážím byly intuitivně přiřazeny tematické kódy. Ty pomáhaly utřídit a strukturovat získané informace a taktéž usnadnily orientaci v nich, což bylo klíčové během další práce s daty.

Cenné poznatky jsem získala i prostřednictvím neformálních rozhovorů a neformálních konverzací na sociálních sítích. Respondenti se mnou v mnoha případech komunikovali dlouhodobě a mimo jiné mi například preposílali nejrůznější fanouškovskou tvorbu, informace ze světa Harryho Pottera, či se mnou během neformálních setkání diskutovali o fanouškovských teoriích, ale i reáliích díla.

Ve druhé polovině dubna 2023 jsem se v rámci zúčastněného pozorování přidala ke skupině fanoušků Harryho Pottera generace Z na cestu do Velké Británie, jejíž hlavním cílem byla návštěva filmových lokací v Londýně a v Oxfordu. Během pobytu jsme zavítali i do Warner Bros. Studio Tour London – The Making of Harry Potter. Během této doby jsem se zapojovala do různorodých fanouškovských aktivit, navazovala neformální rozhovory a zapojovala se do diskuzí. Účastnila jsem se tak *„dění v sociální situaci, v níž se předmět výzkumu projevuje“* (Hendl, 2005: 193). Také jsem sledovala, jakým způsobem fanoušci reflektují své zážitky na

sociálních sítích, zejména na Instagramu. V průběhu svého pozorování jsem si vedla terénní deník, do kterého jsem si zapisovala své poznámky.

Sociální sítě, zejména Instagram, jsou důležitou součástí mého bádání. Mým cílem však rozhodně nebylo analyzovat obsah sociálních sítí, porovnávat fanouškovskou tvorbu, či se jakkoliv jinak hlouběji zabývat konkrétními příspěvky. Zajímalo mě především to, jakou úlohu přikládají samotní fanoušci generace Z participaci na Instagramu, jak sami reflektují podobu participace a jak se konkrétně zapojují. Pro dokreslení získaných informací jsem však pochopitelně s Instagramem pracovala. Fanoušci mě často na určité skutečnosti upozorňovali, posílali mi různé odkazy či screenshoty. Veškeré obrázky v této práci mají pouze ilustrativní charakter, který přibližuje určité skutečnosti. Tato sociální síť pro mě také byla důležitým komunikačním prostředkem, jehož prostřednictvím jsem oslovovala respondenty a zůstávala s nimi v kontaktu.

4. Interpretace výsledků

Následující část práce se věnuje interpretaci získaných dat. Nejprve se zaměřuje na to, jakým způsobem se fanoušci Harryho Pottera generace Z dostávají ke světu Harryho Pottera a jaké významy pro ně nese, následně se zabývá motivací pro participaci fanoušků na fandumu., poté je participace přiblížena na konkrétním příkladu sociální sítě Instagram.

4.1 Fanoušci a svět Harryho Pottera

Jak již bylo nastíněno výše, fandom je tvořen fanoušky. V následující části práce se zabývám tím, jak se respondenti dostali ke světu Harryho Pottera, jak je vnímáno fanouškovství a kde je vnímána pomyslná hranice mezi běžným divákem/čtenářem a fanouškem. Dále se část věnuje vztahu fanoušků ke světu Harryho Pottera a významům, které pro generaci Z nese.

4.1.1 Vstup do světa Harryho Pottera

Prošli klenutým průchodem; Harry se spěšně ohlédl přes rameno a uviděl, jak se za nimi zase proměnil v pevnou zeď. (Rowling, 2016: 71)

Důležitým milníkem pro většinu fanoušků (nejen) Harryho Pottera je samotné seznámení s daným světem. Moment prvního setkání s dílem je často vnímán jako klíčový; odvíjí se od něj další budování vazeb k dílu, který stojí ve středu zájmu fanouškovské komunity. Pouhé setkání s dílem také neznamená, že se z diváka/čtenáře automaticky stane fanoušek. Budování emocionální vazby k dílu je rovněž záležitostí, která vyžaduje delší čas a pouto nemusí začít vznikat ihned.

První seznámení mladých fanoušků Harryho Pottera proběhlo většinou v raném dětství, nejčastěji prostřednictvím jednoho z prvních dílů (knižní, či filmové verze). V mnoha případech bylo první setkání popisováno jako velmi důležitý moment, který vedl k postupnému zintenzivnění vztahu k dílu.

„(...) v hodině českého jazyka, kdy jsme četli první díl společně a nahlas. Pamatuju si, že stačilo pár řádků a Harry Potter získal do svých řad dalšího Potterheada. Od mého

prvního setkání začalo šílenství jménem Harry Potter, které už mě nepustilo a věřím, že už nikdy nepustí.“ (Gandalf, 24 let)

Ačkoliv je první setkání vnímáno jako velmi klíčové a všichni respondenti uváděli konkrétní vzpomínky, důležitost okamžiku je mnoha fanoušky vnímána až zpětně. V případě první vzpomínky, která nereflektuje zainteresování, je přidávána další snažící se zastínit předchozí zkušenost a poukázat na situaci, která prohloubila oblibu díla. Často se do nich prolíná i další průběh seznamování s dílem, který podtrhuje rostoucí vztah.

„No, takže pamatuju si, že jako úplně poprvé jsem do kontaktu se světem Harryho Pottera přišel asi... v šesti letech. Byla zapnutá televize a zrovna dávali třetí díl, Vězně z Azkabanu. Vím, že se mamka tenkrát chvilku koukala, ale mě to vůbec nebavilo a nelíbilo se mi to. Každopádně po dvou letech jsem se k těm filmům vrátil s bratrancem, to bylo poprvý, co jsem viděl několik dílů celých a byl jsem mega nadšený. Takže tam to všechno začalo.“ (Merlin, 14 let)

Při seznámení se světem ve vzpomínkách respondentů často hráli důležitou roli přátelé a rodinní příslušníci. Nejvíce zmiňovaní byli rodiče, což je vzhledem k věku, kdy k seznamování docházelo pochopitelné. Motivace rodičů si respondenti vysvětlovali různě. Někteří se domnívali, že Harryho rodiče vnímali jako další z mnoha filmů a seriálů pro děti, jiní zase uvažovali nad touhou rodičů přivést dítě ke čtení.

„No myslím si, že, no prostě mamka viděla, že syn její kamarádky to jako čte, tak doufala, že začnu číst taky.“ (Catweazle, 17 let)

„Poprvý jsem Harryho viděl na kazetě, to jsme měli natočený z televize, Tajemnou komnatu myslím. Pamatuju si, že tam byly i reklamy a tys pak musel přeskakovat, do teď si pamatuju, kde ty reklamy byly. Mamka mi to vždycky pouštěla, prostě jako takovou pohádku.“ (Rumburak, 22 let)

Důležitou roli v iniciaci do světa Harryho Pottera sehráli také starší sourozenci, které moji respondenti vnímající sami sebe jako zástupce generace Z charakterizovali jako příslušníky předchozí generace, tedy generace Y

(mileniálové). Mimo toto označení se věková kohorta často setkává s označením „generace Harryho Pottera“. Když vycházely knihy, byli přibližně ve věku hlavních postav a pottermánie se jich dotýkala nejvíce. Vztah starších sourozenců ke světu Harryho Pottera znamenal, že přístup ke knihám a filmům byl díky nim jednodušší, také mohli plnit důležitou roli v poskytování dalších informací.

„Mám o sedm let starší ségru, která vlastně spadá přesně do té kategorie dětí, který byly přesně v tom věku, kdy Harry začal vycházet. A ona to dostala podle mě hned jak vyšel ten první díl (...) a začala to číst, četla to u nás celá rodina (...). A pak si i vybavuju, že jsem i poměrně brzo viděla filmy, měli jsme na videokazetě, a tím, že na to koukala ségra, tak jsem to viděla i já.“ (Berúthiel, 24 let)

„Já mám starší ségru, takže mamka četla Harryho ségre, protože byla starší. Postupně jsem se k tomu dostala nějak i já.“ (Cornelia, 23 let)

Podle Hillse (2002) je důležité, aby fandom existoval v lokálních uskupeních, například v rámci rodin, nebo užších přátelských skupin (Hills, 2002: 49), formování takových kolektivů se ve vzpomínkách respondentů odráží již ve vyprávění z dětských let. Reflektovány jsou i fanouškovské aktivity v rámci dětských skupin, kdy se děti účastnily různých her a performancí založených na Harrym Potterovi. Jejich součástí byly velmi často různé předměty, jež měly připodobňovat artefakty z knižního a filmového světa. Nejčastějším symbolem dětských performancí se stávaly předměty tvarově podobné kouzelnické hůlce. Přidáním významu zdánlivě obyčejnému předmětu mohlo působit jako pomyslné přenesení do fantazijního světa, který si dětští fanoušci vytvořili jako alternativní rozšířenou realitu světa Harryho Pottera. Všichni respondenti, kteří zmiňovali dětské hry, o nich mluvili v souvislosti s předměty, kterým přidávali další význam. Teprve až po jeho přidání začínala samotná hra či performance.

„My jsme si na to prostě hráli jako děti furt, vezmeš prostě klacek a běháš s ním, a jsi hned čaroděj, nebylo nic lehčího.“ (Rumburak, 22 let)

„Jak to měla ráda moje ségra, tak byla dost šikovná vymyšlet hry pro děti (...). A vlastně doma takhle nám vyrobila odznáčky, udělala na dveřích do pokoje obraz Buclatý dámy, vytvořila i Pobertův pláněk a i přesýpací hodiny, ty na bodování. Měli

jsme doma čínský hůlky, na to ideální. Naše deka byla neviditelné pláště. A pak, když jsme byli trochu větší a měla jsem mladšího brácha, ten používal takový to odrážedlo, lítal s tím po celém bytě, tak ten byl pak paní Norrisová. Takže ségra nám k tomu vymýšlela takhle ty hry.“ (Berúthiel, 24 let)

Obrázek 1 Trio hlavních postav z filmové verze (zleva Ron, Harry a Hermiona). (<https://harrypotter.fandom.com/wiki/Trio>)

Mladší fanoušci přicházeli již od útlého věku do kontaktu s filmovou verzí. Z rozhovorů je patrné, že vizuální zpracování je pro fanoušky důležité, nicméně fakta jsou často zpochybňována a jako hlavní zdroj informací je vnímáno vše, co pochází přímo od autorky. Zpochybňování legitimacy informací z filmů je však v rozporu s fanouškovským názorem na to, co vše je možno zařadit do kánonu.

„Prostě dřív, když jsem byl v tom nižším věku, tak se to všechno točilo kolem toho filmu, ale jak se to všechno potom dostalo na internet, a i potom jsem se potkal s lidma, který to mají taky rádi. A pak se to přestalo tolik točit kolem těch filmů, ale naopak, teď se třeba zabývám faktama, koukám hodně na YouTube, na různé kanály, kde fanoušci rozebírají různé věci podložené přímo od Rowlingové a i z Pottermore (...). Postupně jsem se dozvěděl, že ne všechno je úplně tak, jak je to zobrazovaný ve filmech.“ (Rumburak, 22 let)

Další průběh seznamování s dílem byl u každého respondenta pochopitelně velmi individuální. Od prvního setkání s jedním z prvních filmových, či knižních dílů postupně přicházelo čtení a zhlédnutí ostatních částí série. Již v brzkém věku se jejich činnost přesouvá na internet, kde si vyhledávali další informace, diskutovali na sociálních sítích a zakládali si účty na Pottermore. Internet hraje v přístupu mladých fanoušků ke světu Harryho Pottera zásadní roli. Lidé, kteří se identifikují s generací Z, často přicházeli s digitálními technologiemi do kontaktu od útlého věku (McCrindle, 2014: 15–16), proto i v rámci fandomu je jejich role velmi

výrazná. Během tohoto období reflektují narůstající intenzitu vztahu a prohlubování emocionálních vazeb.

4.1.2 Běžný čtenář/divák nebo fanoušek?

Nárůst emocionální vazby ke světu Harryho Pottera v závislosti na čase a intenzitě je patrný u všech respondentů, kteří sami sebe označují jako fanoušky tohoto díla. Zajímalo mě, zda fanoušci Harryho Pottera vnímají hranici, kterou musí běžný čtenář/divák překročit, aby mohl být považován za fanouška, a zároveň také jak reflektují kritéria fanouškovství jako taková.

Status fanouška je většinou považován za individuální volbu jedince, která vychází z emocionálních motivací. Není tedy vnímána konkrétní hranice, která by měla být překročena, nebyla zmiňována událost nebo praktika, kterou by běžný čtenář/fanoušek musel podstoupit, aby se stal fanouškem.

„(...) ale samozřejmě má tyhle hranice každý nastavený někde jinde, takže záleží na každého pocitu, jestli má Harryho rád opravdu tak moc, že by se označoval za fanouška.“ (Merlin, 14 let)

„(...)každý, který má nějakým způsobem rád svět Harryho Pottera a je jedno jak.“ (Gandalf, 24 let)

Ačkoliv respondenti kladli velký důraz na individuální volbu a pocit každého jedince, v zápětí se mnoho z nich pokoušelo stanovovat kritéria, podle kterých sami hodnotí, zda je osoba fanouškem. Fanouškovství je vnímáno jako osobní volba, ne každý fanoušek ale akceptuje jiného fanouška pouze na základě jeho sebeidentifikace.

„Jako takovou zásadu беру přečtení knížek, protože to je ten původní příběh a to by měl každý znát, než se stane členem fandomu. Ale zase neberu někoho, kdo si jednou přečetl knížky nebo viděl filmy, jako fanouška. Myslím, že se k tomu musí každý nějakým způsobem dopracovat, pravidelně se o ten svět zajímat a být jeho opravdovou součástí.“ (Merlin, 14 let)

„Já nemám moc ráda ty lidi nebo spíš je nechápu, co o sobě říkají, že jsou fanoušci, a přitom to prostě nečetli a jenom viděli filmy. Koupí si pak šálu a dělají ze sebe Potterheady (smích).“ (Jadis, 23 let)

„Fanoušky беру všechny, ale možná mě trošku rozčiluje, když se někdo jako tváří jako největší fanoušek a expert na světě na Harryho Pottera, ale pak zjistím, že toho zas tak moc neví, že jenom viděl třeba filmy, což je okay, ale pokud by měl arogantní vystupování a neví toho zas tak tolik, tak to by mě štvalo.“ (Berúthiel, 24 let)

Nejdůležitějším vnímaným atributem, který vyplývá z rozhovorů s respondenty, je však četnost a množství. Fanoušek by podle nich měl číst knihy a sledovat filmy opakovaně. Důležitým ukazatelem je i čas věnovaný fanouškovským aktivitám nebo množství znalostí, nasbíraných fanouškovských předmětů a jiné. Teprve v momentě, kdy fanoušci uznají, že někdo jiný tomu věnovat dostatek času, jsou ho schopni sami vnímat jako fanouška. Fanouškovství tak vychází z emocionální vazby k dílu, která se v průběhu času zesiluje a na individuální rovině je status fanouška sebeidentifikační. Pro přijetí jinými fanoušky, kteří sice deklarují fanouškovství jako individuální volbu, je však důležitý čas věnovaný světu Harryho Pottera a také množství atributů s ním spojených.

„(...), je to o míře, ve které to člověku zasahuje do života.“ (Befana, 26 let)

„(...)který je tím pohlcený, sbírá domů i různé předměty s Harrym Potterem, opakuje čtení či přehrávání filmů a knih.“ (Hecaté, 14 let)

Respondenti často zmiňovali, do jaké míry Harry Potter ovlivňuje jejich každodennost. Většina z nich uváděla, že se světem přichází do kontaktu v různých podobách denně. Většinou se jedná o aktivity týkající se implicitní participace na sociálních sítích. Opakované sledování filmů probíhá několikrát ročně, několik respondentů uvedlo, že celou sérii zhlédnou čtyřikrát během jednoho roku, pokaždé v jiném ročním období.

„Na Harryho koukám vždycky o Vánocích, pak si ho pustím na podzim, a vlastně i na jaře a o prázdninách. Vlastně asi pokaždý v jiném ročním období.“
(Nostradamus, 25 let)

Opakované čtení knih je také velmi individuální záležitost. Někteří respondenti uváděli, že knihy čtou jednou za určitý časový úsek (například jednou ročně, jednou za dva roky), jiní čtou knihy neustále a po dočtení posledního dílu začínají opět od začátku. Podstatně méně fanoušků pak zmiňovalo, že opakovaně čtou jen vybrané oblíbené díly nebo jen pasáže.

„Vždycky na moje narožky začnu číst Harryho znovu. Nese to pro mě trochu symboliku toho, že to začíná Harryho narozeninami.“ (Panoramix, 18 let)

„Já jsem nikdy nepřečetla jinou knihu, protože na to nemám čas. Čtu jenom Harryho furt dokola. Myslím v dospělosti samozřejmě.“ (Yubaba, 23 let)

„(...) takže spíš koukám večer před spaním na ty filmy. Knížky jsem už dlouho nečetl, naposledy nevím kdy, možná někdy v šestý třídě (smích). Ale vždycky si přečtu jenom třeba oblíbený citáty nebo kapitoly, ke kterým mám větší vztah.“ (Catweazle, 17 let)

Někteří fanoušci uváděli, že jim svět Harryho Pottera zasahuje do každodenního života i ve formě oblékání, či nošení nejrůznějších doplňků, které odkazuje na jejich fanouškovství.

Konkrétní hranice tedy neexistuje, fanouškovství je vnímáno jako individuální volba. Přijetí sebeidentifikace ze strany ostatních fanoušků je však podmíněno výše zmiňovanými skutečnostmi.

4.1.3 Fanoušci a Harry Potter

Fanoušci se shodují na tom, že jim Harry Potter výrazně zasahuje do většiny aspektů běžného života. Jejich zainteresovanost v díle se odráží zejména ve způsobu trávení volného času, prostupuje však i jinými oblastmi (například skrze styl oblékání, hodnoty, přejímané hlášky používané v běžné mluvě, a jiné).

Na tomto místě by mohla být pokládána otázka, proč vlastně knižní série, kterou majoritní část populace pravděpodobně vnímá jako záležitost pro děti, vstupuje v takové míře do života mladých fanoušků vnímajících se jako generace Z, kteří jsou dospívající, či mladí dospělí. Svět Harryho Pottera může být vnímán jako alternativní realita vůči skutečnému světu, do něhož se fanoušci uchylují, kdykoliv to potřebují a mají k tomu možnost. Jenkins (2019) tyto úniky z reality označuje pojmem „víkendový svět“. Fanoušci se do něj uchylují ve svém volném čase, který mají zejména o víkendu. Během něj se zapojují do nejrůznějších fanouškovských aktivit, či se setkávají s jinými příznivci svého objektu zájmu. S nástupem internetu tento koncept rozpracovává Hills (2002), který upozorňuje na skutečnost, že díky moderním technologiím již není potřeba „čekat na víkend“, ale možnost úniku je

Obrázek 2 Vlaková jízdenka z Londýna do Bradavické školy čar a kouzel. Napodobenina předmětu z filmu. Foceno na nádraží King's Cross.

poskytnuta každému se zařízením připojeným k internetu v případě potřeby téměř okamžitě. Potřeba úniku je vykládána z různých důvodů. Za nejčastější důvod byl pokládán útek od starostí v běžném životě, kdy v alternativním světě Harryho Pottera fanoušek přijde na jiné myšlenky. Často také bylo pracováno s metaforou domova, který tento svět pro fanoušky představuje. Domov je místo, které je spojováno s pocitem bezpečí, ten představuje pro své příznivce i svět Harryho Pottera. Proto se někteří fanoušci snažili poukázat na fakt, že ačkoliv se jedná o fiktivní svět neexistující v realitě, protože mu jeho reálnost přikládáme, je reálný ve svých důsledcích (Thomasův teorém).

„Tak je to takovej jakože únik. Že prostě chceš vypnout hlavu, tak se dostaneš myšlenkama do jinýho světa. Je to únik do toho svobodnýho světa, kde jsou kouzla, který tady v našem reálným světě nemáme. A tak prostě přemýšlíme a řešíme, jaký by to bylo tam být, třeba studovat v Bradavicích. Je to jakože se ten svět kouzel tak

zasadil do toho našeho reálného světa, že o tom tak i mluvíme. Takže je to prostě únik do jiného světa, který je vlastně v našem reálném světě. (Rumburak, 22 let)

„Svět Harryho Pottera pro mě znamená hrozně moc. Je to vlastně moje všechno. Když mám špatnou náladu, vždycky tady pro mě je (...). Je to něco, co mě zachránilo a co mi dalo přesně ten smysl života, který jsem potřeboval.“ (Gandalf, 24 let)

Někteří respondenti reprodukovali stereotypy o fanoušcích, v nichž je fanoušek považován za podivína, který nachází své místo v alternativním světě. Skrze toto téma je však otevírán další aspekt fanouškovství v rámci světa Harryho Pottera, kterým je navazování a budování přátelských vazeb s jinými fanoušky. Obecně je však podivínství a nezapadnutí do kolektivu v reálném světě spojováno již s obdobím před zapojením do fandomu. Jenkins charakterizuje stereotyp podivína až v souvislosti s fanouškovstvím, přičemž respondenti si ho vykládají jako jeden z důvodů pro zapojení do komunity, a používají ho spíše v pozitivním smyslu jako synonymum jinakosti.

„Harry vždy nesl hlavně myšlenku přátelství a lásky, bylo to místo pro podivíny, outsidersy, pro ty, co si v normálním světě přišli odstrčeně (...). Bylo to pro ně to místo, kam zapadli, HP svět byl a je jednoduše domov, který dobře známe a milujeme.“ (Befana, 26 let)

„Kdyby svět Harryho Pottera neexistoval, neznala bych se ani s jednou z nejdůležitějších osob v mém životě.“ (Hecaté, 14 let)

Seznamování se s dalšími fanoušky a následné navazování hlubších přátelských vztahů je pro fanoušky obecně důležité a většina respondentů tomuto tématu věnovala velký prostor. Hlavním faktorem pro budování sociálních sítí fanoušků je dozajista spojen „s pozitivním afektem a emocionální rezonancí“ (Booth, 2015: 86–87, překlad vlastní) k dílu, nicméně jako neméně důležité skutečnosti jsou vnímány i další okolnosti jako například nepřijetí kolektivu v reálném světě či pocit jinakosti. A konečně, přátelské vazby v rámci fandomu Harryho Pottera nemusí nutně vznikat až v návaznosti společného zájmu. Někteří respondenti zmiňovali společné objevování světa Harryho Pottera s přáteli, se kterými se znali

již před vybudováním emocionální vazby k dílu (zejména v dětství). Tím, že fenomén Harryho Pottera může být vnímán jako vcelku mainstreamová záležitost, se z něj stává běžné konverzační téma, které může k budování vazeb pouze přispívat. Na začátku mého studijního pobytu v Minsku v roce 2019 prolomil po vyčerpání základních konverzačních témat chvíli ticha student z Japonska slovy „*And do you like Harry Potter?*“

„Je to hodně vlastně spojený s komunitou lidí, se kterými se bavím. Skoro všichni moji kamarádi, v podstatě i moje rodina Harryho znají a mají ho rádi a nějakým způsobem na to v podstatě furt přichází řeč. Furt se o tom někdo s někým baví (...). Takže je to něco, co mě spojuje se spoustou lidí.“ (Cornelia, 23 let)

Respondenti se vyjadřují o díle, které stojí ve středu jejich zájmu jako o světě Harryho Pottera, Harrym, Harrym Potterovi i prostřednictvím dalších

Obrázek 3 Autorka knižní série, J. K. Rowling.
(https://harrypotter.fandom.com/wiki/J._K._Rowling)

alternativ obsahujících název knižní a filmové série. Co vše je však vnímáno jako součást tohoto světa, zakořeněné informace, které jsou neměnné? Celý svět je vymyšlený a fiktivní, je však důležité, čemu se reálnost připisuje a co již do kategorie „svět Harryho Pottera“ nepatří, či jsou dané součásti vnímány jako pochybné zdroje informací. Za jádro světa Harryho Pottera je vnímána knižní série sedmi knih napsané J. K. Rowling. V nich je podle fanoušků napsán ten základní, neměnný příběh. Samozřejmě i v něm se mohou vyskytovat pasáže, se kterými nemusí všichni souhlasit, ale stále jsou vnímány jako to „jak to opravdu je“. Neméně důležité je i filmové zpracování, které je však chápáno jako volné zpracování s mírnými odchylkami od knižního příběhu. Knižní realita má oproti filmové vyšší význam po stránce příběhové, ovšem mnoho fanoušků si postavy z knih vizualizuje prostřednictvím jejich filmové podoby.

„Já jsem si teď dávala rereading a úplně jsem třeba zapoměla, že má Petunie v knížce blondatý vlasy nebo že třeba Ron má být vytáhlý a hubený a dvojčata zase menší a jako trochu zavalitý, a ve filmu to je naopak že jo (...).“ (Phoebe, 23 let)

„Ty informace v knížkách jsou prostě hodnotnější, to, co je ve filmech je super abychom to viděli, ale prostě nevím, no.“ (Rumburak, 22 let)

BR: *„Takže kdybys měl říct, který variantě dát přednost...“*

„Tak bych řekl, že ty v knížce. Stoprocentně, vždycky to, co je v knížce, je ta jako realita.“ (Rumburak, 22 let)

„I když je na internetu spousta informací, tak já vždycky sáhnu po té knížce a ověřuju si informace.“ (Morgana, 20 let)

Knihy a filmy byly vždycky první dvě zmíněné součásti světa Harryho Pottera, dle toho je možné konstatovat, že jim je přikládána největší hodnota. Další zařazování součástí světa Harryho Pottera bylo specifické a individuální. Několikrát byly zmíněny různé verze počítačových her, nicméně nebyla jim přikládána větší pozornost. Filmová série fantastická zvířata, která se odehrává v kouzelnickém světě v první polovině dvacátého století, je také řazena k součástem patřícím do světa Harryho Pottera. Byly však reflektovány jisté realie, které nebyly v souladu s knižní verzí. I z toho lze konstatovat, že knihy jsou považovány za jádro a hlavní zdroj informací.

„Ve filmu mi vadí to, že filmaři absolutně vypustili scény s famfrpálem a třeba Ronův začátek ve hře famfrpálu přesunuli až do následujícího dílu. To mi pak přijde škoda, že ti, kteří knihy třeba nečetli, to pak vidí jinak, než to doopravdy mělo být.“ (Merlin, 14 let)

Mimo výčtu součástí světa Harryho Pottera a vysvětlování jejich významu a důležitosti nebylo opomíjeno ani jmenování toho, co tam podle respondentů nepatří. Ohledně divadelní hry a následně vydaného scénáře v knižní podobě pod názvem „Harry Potter a prokleté dítě“ panovaly ve výpovědích značné rozpaky, za jednu z hlavních součástí světa je nepovažoval skoro nikdo. Několik fanoušků zmínilo, že s dílem nemají problém, ale že informace odtud považují za

nedůvěryhodné. Oproti tomu webová stránka Wizing World (dříve Pottermore) je považována za stěžejní součást života každého fanouška. Proč ale nová kniha a divadelní hra jsou fanoušky téměř odmítány, ale stránce na internetu je přikládána tak vysoká důležitost? Důležitost součásti světa Harryho Pottera udává jediná skutečnost, kterou je, zda to pochází přímo od J. K. Rowling, případně v jaké míře se na tom podílela. Skrze výpovědi respondentů se potvrzují tvrzení Brummit (2016), podle níž je pro fanoušky důležité právě její autorství (viz str. 22).

„Ta stěžejní osoba je pro mě prostě Rowling. Já ji strašně obdivuju, jak to celý dokázala vymyslet tohle a jsem jí strašně vděčná za to, no.“ (Phoebe, 23 let)

„Já si myslím, že všechno co vytvořila Rowlingová je to, co je svět Harryho Pottera. Ona je ta matka všeho, proto třeba nevnímám jako součást to prokletý dítě. Tam se mi líbí nějaký myšlenky, je super, že Harryho syn jde do Zmijozelu a tak. Ale jinak je to horší fanfiction (smích). Fakt, četla jsem daleko lepší příběhy jako fanfiction než je tohle, to be honest.“ (Medea, 15 let)

Význam, který fanoušci přikládají autorství spisovatelky, potvrzují i pocity ohledně nově připravovaného seriálu HBO.

„(...) no a včera ten post na Insta, vlastně na oficiálním účtu HBO, tak tam včera potvrdili ten seriál. Trochu jsem z toho měl, asi smíšený pocity, ale... (odmlka) Kdyby natočili třeba nějaký spin-off nebo prequel, bylo by to si myslím víc vítané, ale uklidnilo mě, že se na tom bude podílet Rowlingová. Říkám, když na to bude dohlížet, tak to bude dobrý.“ (Nostradamus, 25 let)

Ještě hlubší propojení se světem může poskytnout pocit, že je fanoušek jeho součástí. Ten může navodit zařazení a následná sebeidentifikace s jednou z kolejí na kouzelnické škole, v níž se příběh z velké části odehrává. Všichni respondenti přesně věděli, v jaké koleji jsou. Ve světě Harryho Pottera rozřazuje nové studenty moudrý klobouk na základě jejich vlastností a osobnosti. Ve fandumu Harryho Pottera jsou hlavním zařazovacím mechanismem webové stránky Wizing World (dříve Pottermore). Na nich se nachází test, který po vyplnění určí, v jaké koleji se dotyčný nachází. Ačkoliv jsou známy vlastnosti, které jsou pro každou

kolej charakteristické¹⁶, stěžejní je právě výsledek testu. Dá se předpokládat, že důležitost opět sehrává autorství J. K. Rowling. Jestliže autorka vytvořila moudrý klobouk v knihách, stejně jako test na webových stránkách, pravděpodobně by byl jedinec ve světě Harryho Pottera zařazen obdobně. Proto je pro fanoušky test v rozhodovacím procesu o budoucí koleji stěžejní. Většinou se ztotožnili s kolejí, která jim vyšla v testu.

Obrázek 4 Znaky kolejí bradavické školy ve svých charakteristických barvách. (https://harrypotter.fandom.com/wiki/Hogwarts_Houses)

„Já jsem si udělala test na stránce Wizingworld se to teď jmenuje, a tam mě to zařadilo do Havraspáru. Je zajímavý, že já se do toho Havraspáru už od začátku zařadila sama, protože mi přijde, že je to kolej pro lidi s kreativníma sklonama, a ono to mi přijde to tak řadí, ty kreativní lidi jdou prostě do Havraspáru. (Morgana, 20 let)

Někteří respondenti přiznali, že nejprve s výsledkem nebyli spokojeni a snažili se vystupovat jako příslušníci jiné koleje. Podle výpovědí to dělali zejména proto, že měli představu o své koleji již před testem a příslušnost k jiné koleji si nepřipouštěli. Do nesouhlasu s výsledkem testu vstupovaly i další faktory, například nedůležitost koleje v příběhu, či český překlad. Později se však s výsledkem ztotožnili a začali vystupovat jako členové té koleje, která jim vyšla v testu. Upřednostnili tak výsledek z internetové stránky spojené s autorkou před vlastní volbou.

„Já jsem Hufflepuff, což je v češtině Mrzimor (...), za prvý je to kolej, o který se moc nemluví, a ještě to má v češtině špatnou konotaci s názvem, zní to, jako by tam byli všichni mrzutí. Dřív se mi to hrozně nelíbilo, že jsem v týhle koleji. Dělal jsem si normálně test na Pottermore (...). Ted'kon už jsem proud Hufflepuff. Ted'kon už jsem na to pyšná, a hodně se s tím ztotožňuju. (Cornelia, 23 let)

¹⁶ Pro každou kolej jsou charakteristické pozitivní, i negativní vlastnosti (viz <https://www.wizardingworld.com/features/hogwarts-house-meanings>).

BR: „Takže byly tedy někdy časy, kdy jsi přemýšlela nad tím, že bys třeba chtěla být v jiné koleji? Žes to třeba nikomu neříkala?“

„Styděla jsem se za to. Ale to je prostě fakt... Kdyby to bylo v té angličtině, tak to tak nemám, to mám spojený s tím českým překladem, že to prostě znělo tak hrozně. Možná jsem si spíš vymýšlela, myslím si, že jsem říkala, že jsem Nebelvír, jeden čas, ale to už bych taky neříkala, já bych nechtěla být Nebelvír.“ (Cornelia, 23 let)

„Poprvý mě test zařadil do Mrzimoru a já strašně chtěla být ve Zmijozelu víš. No tak jsem prostě dělala, že jsem Zmijozel. Honestly to bylo strašně těžký to všem přiznat a začít pak na novo, ale konečně jsem se pak cítila jako true myself.“ (Medea, 15 let)

„Jsem v Mrzimoru, ale byla to dlouhá cesta se tam dostat. Nejdřív jsem se asi dva roky považoval za Nebelvír, ale to vlastně jen proto, že jsem chtěl být ve stejné koleji jako golden trio.“ (Merlin, 14 let)

Obrázek 5 Harry Potter během zařazovacího ceremoniálu ve filmu Harry Potter a kámen mudrců. (https://harrypotter.fandom.com/wiki/Harry_Potter)

Jen jedna respondentka přiznala, že jí vyšla jiná kolej a poukázala na reálii z hlavního příběhu – Harryho chtěl moudrý klobouk původně zařadit také do jiné koleje, ale přihlédl k jeho volbě. Vnímá sama sebe jako příslušníka jiné koleje a opírá se při tom o situaci z příběhu. Opět je zde patrná snaha opírat se o oficiální zdroj od autorky.

„Mně vyšel v testu Mrzimor, ale jsem, si myslím, že jsem Nebelvír. Myslím si, že by moudrý klobouk přihlédl k mému přání, stejně tak jako to udělal s Harrym.“ (Phoebe, 23 let)

Příslušnost ke koleji tak prohlubuje vztah ke světu Harryho Pottera. Fanoušci se skrze ni cítí být součástí příběhu i proto, že je potvrzena testem vytvořeným autorkou. Většina respondentů zmiňovala hrdost, že jsou členy své koleje. Kolejní příslušnost je pro fanoušky důležitá i proto, že díky ní patří do specifické skupiny fandomu. Svou kolej dávají najevo

Obrázek 6 Oblečení vyjadřující příslušnost ke zmizovské koleji ve fanouškovském obchodě na nádraží King's Cross v Londýně.

prostřednictvím tematického oblečení či na sociálních sítích. Ačkoliv je v příběhu patrná rivalita, respondenti ji ve většině případů v rámci fanouškovské komunity nepocítují. Povětšinou naopak zmiňovali podporu mezi fanoušky bez ohledu na kolejní příslušnost. Ve výjimečných může dle výpovědí docházet k zesměšňování jiných kolejí, nicméně se nejedná o závažné konflikty mezi členy jednotlivých kolejí.

„To spíš třeba přítel je v Mrzimoru, tak občas když třeba něco neví, tak řeknu, no jó, Mrzimor, to se dalo čekat, jak jinak.“ (Circé, 25 let)

Důležitost přiřazení k jedné ze čtyř je spíše symbolická, zprostředkovává vyšší propojení s dílem a umožňuje silnější zážitek v rámci fanouškovských aktivit. Také posiluje vazby mezi specifickou skupinou fanoušků (tedy fanoušky, kteří patří do stejné koleje).

„Myslím, že kolejní příslušnost je důležitá pro všechny, každý přece musíme někam patřit.“ (Gandalf, 24 let)

4.1.4 Význam Harryho Pottera pro generaci Z

Harry Potter se stal bezesporu globálním fenoménem, který ovlivnil mnoho lidí nejrůznějších věkových kategorií. Jaký význam však nese pro fanoušky generace Z?

Fanoušci z řad mých respondentů si uvědomují, že Harry Potter není jediným existujícím světem. Sami uvádějí i jiné fantasy příběhy, které mají rádi; několik z respondentů se považuje za člena fandomu jiného díla. Všichni však uvádějí, že Harry Potter je pro ně výjimečný a velmi důležitý. To proto, že s ním přicházeli do kontaktu již od útlého věku. Často se díky němu dostali k dalším světům, které mají rádi.

„Svět Harryho Pottera je nádherný, ale nemyslím si, že je pro naši generaci to jediné. Existuje mnohem více fantasy světů, záleží, jaký si kdo vybere.“ (Merlin, 14 let)

Harry Potter je vnímán jako volba, pro kterou se fanoušci sami rozhodnou. Uvědomují si, že se jedná o globální fenomén, avšak reflektují, že všichni jejich vrstevníci nemusí být fanoušky a jejich znalost může být pouze povrchní. Svět Harryho Pottera je vnímán jako všeobecně známá záležitost, o které většina lidí slyšela, ale status fanouška má jen určitá skupina lidí.

„Myslím si, že kdybych třeba před celou třídou reagoval na něco slovy u Merlinových vousů, nebo u Merlinovy brady, tak že by většina nejspíš moc nechápala (smích).“ (Merlin, 14 let)

„Už to asi není takový boom jako dřív, ale pořád je to dost výrazná komunita.“ (Befana, 26 let)

„Třeba můj mladší brácha, tak ten je spíš do Star Wars, on už je ale mladší gen Z, spíš Alpha. Co chci říct je, že ale Harryho zná od mala, ale nikdy mu nepropadl, jako já a ségra.“ (Berúthiel, 24 let)

Respondenti se shodovali, že největší význam má svět Harryho Pottera pro lidi, kteří nezapadali mezi své vrstevníky a našli své místo právě v komunitě fanoušků, kde se začali realizovat.

„Pro hodně lidí, který nějakým způsobem nemohli najít to místo v tom světě, jako v tom světě, ve kterém žijeme my.“ (Cornelia, 23 let)

„HP dal mnoha lidem pocit sounáležitosti a pocit, že někam zapadají, takže pokud mojí generaci nějak ovlivnil, tak takhle.“ (Befana, 26 let)

Podle fanoušků s sebou svět Harryho Pottera přináší důležité hodnoty, které by si lidé měli osvojit a začlenit je do běžného života. Často je zmiňována tematika lásky, tolerance a přátelství. Zároveň mnoho respondentů vyzdvihuje téma rovnosti a jinakosti, které se v příběhu velmi často objevuje. V příběhu je mnoho postav, které čelí útlaku ze strany majority, ale také postav, jež se vymykají představám o normalitě, či boří zažitá stereotypy (například chlapecké postavy brečí a jsou bezradné, silné ženské postavy...). Někteří respondenti zmiňovali, že se díky Harrymu Potterovi vyrovnali s vlastní odlišností od majoritní společnosti.

„Mně třeba spíš přijde, že jsou tam hodně silný ženský postavy. To moc prostě nebývá, ale vem si, Narcissa a Bellatrix, Hermiona, prostě strašně se mi líbí, jak jsou silný a vyrovnaný.“ (Rumburak, 22 let)

„Často jsou tam popisovány Harryho pocity. Harry brečí, Harry vzpomíná, Harry se cítí trapně, Harry neví, co má dělat. To nejsou typický klučičí jako vlastnosti. Podle mě to spouště dětí ukázalo, že kluci nemusí být jenom teda tvrdí, ale že je ok se cítit i takhle.“ (Panoramix, 18 let)

„Tak jak Harry do těch nějakých jedenácti byl pro všechny divnej, šikanovanej, tak to jsem měl vlastně stejný. A pak se vlastně dostal mezi svý, dozvěděl se, že je čaroděj a tak. No a tak jsem to měl při coming outu. Když jsem se vyoutoval, byl jsem najednou jako ten Harry v prváku v Bradavicích. Mezi svejma, byl jsem to já.“ (Catweazle, 17 let)

Význam světa Harryho Pottera pro generaci Z spočívá v myšlenkách nastíněných v knihách. Témata, jako je přátelství, láska a tolerance, se stávají důležitými hodnotami v rámci fandomu, ale i v životě fanoušků mimo fanouškovskou komunitu. Několik fanoušků v rámci rozhovoru okrajově vyjádřilo svůj postoj vůči autorčiným kontroverzním výroky o transgender osobách. Podle nich spisovatelka vytvořila prostor, ve kterém se měli všichni lidé cítit bezpečně, nicméně její slova na adresu transgender osob jsou dle respondentů v opozici se světem, který vytvořila. Někteří respondenti však ospravedlňují její chování věkem a příslušností k jiné generaci, proto proti ní otevřeně nevystupují.

„Ona v podstatě zaútočila na lidi, kteří díky ní, nebo díky tomu prostě jakoby světu, přežili a dodalo jim to i nějakou motivaci jako žít, no. Hodně u mě klesla.“
(Cornelia, 23 let)

„Víš, já si myslím, že ona je prostě už jiná generace a svým způsobem ji chápu. Její myšlenky, jakože v knížkách je hodně utlačovaných minorit a celkově prostě nějaká rasová čistota kouzelníků a tak... Tak to jsou věci, témata, který byly hodně pokrokový na tu její dobu, co prostě jsou ty její aktuální témata. No, a my zoomeri jsme to zas posunuli a pro takhle staršího člověka můžeme působit, že to jako tryhardíme no, chápu, že transgender pro ni může být už too much.“ (Yubaba, 23 let)

Jak bylo zmiňováno výše, svět Harryho Pottera je pro fanoušky generace Z zejména místem, kam mohou zapadnout, najít přátele a seberealizovat se. Hlavní zmiňované myšlenky díla (láska, přátelství, tolerance) jsou zároveň zmiňovány jako hlavní hodnoty, které si fanoušci z díla odnáší a snaží se je začlenit do svého života.

4.2 Participace fanoušků Harryho Pottera

Následující část práce se věnuje participaci fanoušků Harryho Pottera generace Z v rámci fandomu Harryho Pottera. Nejprve se zaměřuje fanoušky a fandom obecně, dále rozebírá motivace fanoušků pro aktivní zapojení a konkrétní formy participace na sociální síti Instagram.

4.2.1 Fanoušci a fandom

Výše byla rozbírána kritéria a vnímání fanouškovství optikou fanoušků. Následující kapitola si klade za cíl představit vztah fanoušků k fandomu a fandom jako takový. Za člena fandomu jsou velmi obecně považováni fanoušci, lidé, kteří mají rádi Harryho Pottera. Ne každý fanoušek se však nutně musí vnímat jako člen fandomu; někteří fanoušci své fanouškovství nemusí sdílet a uchovávají si ho v individuální rovině. Fanouškovství také není záruka přijetí za člena fandomu ostatními fanoušky. Člen fandomu by se měl podle respondentů kromě emocionální vazby a znalostí z díla zapojovat v rámci fanouškovské komunity a interagovat s ostatními fanoušky. Proto fanoušek, který se nezapojuje a své

fanouškovství uchovává v individuální rovině, nemusí být nutně považován za člena fandomu. Optikou fanoušků tak lze říci, že fandom je komunitní záležitost sdružující fanoušky s emocionální vazbou k dílu ve středu zájmu, kteří spolu interagují, podílejí se na participaci, či se v ní podporují.

„Řekl bych, že členem fandomu Harryho Pottera může být každý, kdo se o Harryho zajímá fakt hodně a z části třeba i ten svět vytváří. Je to místo, kde mám sám možnost vytvářet z části svět Harryho Pottera a seznamovat se s lidmi, kteří ho mají stejně rádi jako já, chápou moje bláznovství (smích). Jako součást fandomu беру tu skupinu lidí, kteří se zapojují do té tvorby nebo ji aspoň jako podporují, ale neberu tak úplně každého.“ (Merlin, 14 let)

„Fandom Harry Pottera pro mě znamená druhou rodinu. Není nic krásnějšího než se setkávat s lidmi, kteří milují to, co ty.“ (Gandalf, 24 let)

Většina respondentů se shodla, že komunitu fanoušků Harryho Pottera označují jako Potterheads, nebo Potterheadi. Někteří k tomu dodali, že používají i termíny jako „kouzelníci“, nebo „čarodějové“. Pro označení lidí, kteří stojí mimo komunitu, používají někteří respondenti termín „mudlové“. Ten ve světě Harryho Pottera používají kouzelníci k označení lidí, kteří neumí čarovat.

Fandom však není homogenní skupina lidí, jeho členové se ve většině případů navzájem neznají a neinteragují mezi sebou. Důležité tak nejsou osobní zkušenosti a interakce s každým členem fandomu, ale spíše pocit sounáležitosti. Všichni členové fandomu se navzájem nemohou znát, ale spojuje je jejich náklonnost ke společnému zájmu, v tomto případě světu Harryho Pottera. Na lokální úrovni vznikají menší skupinky přátel, či rodinných příslušníků, které spolu interagují na osobní rovině. Fanouškovské skupiny se také formují prostřednictvím internetu, zejména na sociálních sítích. Jak zmiňuje Hills (2002), utváření lokálních skupin fanoušků je pro fungování fandomu důležité. K interakcím mezi fanoušky však dochází právě prostřednictvím sociálních sítí. S jejich pomocí spolu mohou komunikovat, či si pouze vyjadřovat podporu v tvorbě. Fanoušci, kteří se projevují, jsou pak jinými fanoušky vnímáni jako součást fandomu, ačkoliv se navzájem neznají. Jejich zapojení je viditelným vyjádřením emocionální vazby k dílu, které je v tomto případě klíčové. Proto fanoušek, který se neprojevuje a nenavazuje vztahy

s jinými fanoušky, nemusí být přijímán za člena fandomu, ačkoliv má vybudovanou emocionální vazbu k dílu.

4.2.2 Formy participace

Participace v rámci fandomu, tedy aktivní zapojení do fanouškovských aktivit, je podle respondentů důležitým aspektem v rámci fanouškovské komunity. Ve své práci pracuji s pojmy, které využívá Schafer (2011). Internet, především web 2.0, přináší nové možnosti pro aktivní zapojení fanoušků, které nemusí nutně zahrnovat jejich aktivní autorskou tvorbu, ale přesahuje pouhou konzumaci bez aktivního zapojení (Schafer, 2011: 44). Schafer proto navrhuje pracovat s participací na dvou úrovních – implicitní a explicitní (viz výše).

Všichni respondenti zmiňovali podoby participace, které je možné označit jako implicitní. Někteří z nich se mimo to zapojují i explicitně. První zmiňovaná varianta však v drtivé většině převažuje. Jenkins (2019), jak poukazuje Schafer (2011), se věnuje pouze explicitní formě participace. S nástupem komunikačních technologií je znatelně usnadněna možnost participovat implicitně, i proto se tato forma stává stále častějším způsobem zapojení ze strany fanoušků.

Participace fanoušků se z velké části odehrává v online prostoru, nejčastěji prostřednictvím sociálních sítí.¹⁷ Moji respondenti v drtivé většině nepoužívají Facebook, ačkoliv ví, že se na něm sdružují fanoušci. Dva respondenti uvedli, že na Facebooku jsou v několika fanouškovských skupinách, ale nejsou v nich aktivní. Podle respondentů na facebooku participují zejména starší fanoušci a obecně je tato sociální síť považována jako prostor pro starší generace.

„Já to občas otevřu, prohlídnu si třeba na zdi ty příspěvky ze skupin o Harrym, ale vždycky tam jsem chvíli a mám dost, jak se tam ti důchodci hádají o blbostech. Radši jsem třeba na Instagramu nebo TikToku, YouTubu, kde jak jsou tam mladší lidi, tak je to víc liberálnější.“ (Medea, 15 let)

Důležitým místem v online prostoru je platforma YouTube. Fanoušci sledují různorodá videa, mezi něž patří i edity filmových záběrů vytvořené jinými fanoušky, především je však pozornost věnována videím, která obsahují informace,

¹⁷ V této kapitole vynechávám téma sociální sítě Instagram, které se budu věnovat podrobněji níže.

vysvětlují nejasnosti a předkládají fanouškovské konspirační teorie a alternativní výklady.

„Hlavně ten YouTube je na tyhle informace super. Tam máš spoustu fanoušků, kteří se tomu fakt mega věnujou a až nechápu, jak moc je to dobrý. Tak tam se prostě dozvíš strašně věci, teď jsem zrovna koukal na video, kde si ten týpek dal práci a udělal video, co postavy dělaly po ději z knih. Prostě fakt reálně projel všechny poznámky Rowlingový, Pottermore a její příspěvky na Twitteru a všechno a celý to jako zrekonstruoval.“ (Rumburak, 22 let)

YouTube umožňuje nahrávat delší videa, proto se zde rozvíjí tento formát fanouškovské tvorby. Fanouškovské edity se zde sice vyskytují, nejsou však dle respondentů vyhledávány. Možnosti, jež platforma nabízí, mohou působit jako mechanismus formující podobu participace.

„Co si budem, lidi, viz třeba já, projedou Instagram, projedou YouTubko, ale nemáš na to úplně třeba dvě hodiny času. Máš třeba deset minut, kdy chceš vidět co nejvíc věcí, proto si myslím, že čím kratší, tím lepší. Protože člověk toho projede víc.“ (Jadis, 23 let)

„Já miluju různé edity. Ale ne na YouTube, tam si radši pustím nějaký povídací video, nebo něco, kde se něco vysvětluje, něco delšího, když na to mám čas. Na editíky mám spíš TikTok (smích).“ (Panoramix, 18 let)

TikTok, relativně nová sociální síť umožňující sledování a nahrávání krátkých videí, je mezi respondenty velmi populární. Fanoušci na ni nahrávají velké množství krátkých videí trvajících několik desítek vteřin. Neustále „scrollují“, tedy přepínají na další videa, kterých sledují mnoho po sobě. Program videí přehrávajících se po sobě si však nevolí sami. TikTok se přizpůsobuje na základě algoritmů, díky kterým se fanoušci dostávají k videím, aniž by je vyhledávali.

„(...) na něm ti postupně vyskakují ty videa samy, to je stejný jako v reelsech na Instagramu, kdyžto na YouTube nebo někde si musíš ty videa fakt vyhledávat, i když teď už ti to tam taky podsouvají, jakože co přehrát. Ale na tom TikToku nebo

Instagramu to prostě jede samo, on ten algoritmus pozná, že jsi fanoušek, že na něco koukáš rád, a pak ti tam hází ty fanouškovský videa.“ (Yubaba, 23 let)

Každá sociální síť je tedy vnímána díky svému designu odlišně, včetně předpokládaného obsahu a chování fanoušků. Zdá se, že zmiňované sociální sítě jsou předem vnímané jako nositelé určitého, konkrétního obsahu. Fanoušci volí konkrétní síť na základě obsahu, který hledají, či nahrávají. Hranice mezi nimi však nejsou neprolomitelné a pevně vyhraněné, je proto možné setkat se v menším měřítku s různorodým obsahem na všech zmiňovaných sociálních sítích.

Z velké části je participace na sociálních sítích založena dílech vizuálního, či mluveného charakteru. Respondenti zmiňují, že přidávají/sledují zejména fotografie, videa, nebo poslouchají podcasty. Naopak psaní fanfiction, je zmiňováno pouze okrajově v rámci vzpomínek na dětství. Aktivně psaní fanfiction nezmiňoval nikdo, několik respondentů uvedlo, že si občas přečtou něco, na co náhodně narazili. Cíleně však povídky mladými fanoušky vyhledávány nejsou.

„Mně to připadá někdy až jako strašnej bizár. Fakt je občas to jako přestřelený, nesmyslný shipování, sorry ale občas je to fakt wtf. Já mám ráda různý alternativní jako příběhy, ale spíš se na to podívám třeba v nějakém videu, kde to někdo tak sestříhal a ty videa hlavně nejsou tak ujetý jako ty povídky.“ (Jadis, 23 let)

„Popravdě nejsem velkým zastáncem fanouškovských příběhů a shipování...ale pokud se to někomu líbí, tak to naprosto respektuji.“ (Gandalf, 24 let)

Důležitou roli v upřednostňování videí před textem hrají možnosti, které poskytují výše zmiňované sociální sítě. Jelikož jsou sociální sítě využívány mladými fanoušky zaměřeny zejména na sdílení vizuálních podnětů, je skrze ně tato tvorba lehce dostupná. Tato skutečnost byla vysvětlována i tak, že aktivity, jako je například sledování videí a poslouchání podcastů, nejsou časově náročné. Většinou se jim nevěnují v čase vyhrazeném po fanouškovské aktivity, ale jako výplň času. Fanoušci na sociálních sítích tak participují zejména při cestování, ve škole, v práci a podobně. Implicitní participace ve formě sledování videí často figuruje jako podklad při jídle či usínání. Zejména první varianta byla velice často

zmiňována. Útěk z reality se tak odehrává v momentech, kdy pozornost participanta v reálném světě není vyžadována, nebo ji fanoušci nechtějí věnovat.

Participace však není omezena pouze na virtuální prostředí sociálních sítí. Fanoušci se zapojují i do dalších aktivit, které se odehrávají mimo ně. Jsou zmiňovány aktivity provozované na individuální, i kolektivní úrovni. Samostatně se fanoušci věnují například sběratelství nejrůznějších předmětů spojených se světem Harryho Pottera (tyto aktivity založené na individuálním zájmu mají kolektivní rozměr, kdy fanoušci sdílí svůj zájem s ostatními zainteresovanými). V rámci kolektivních aktivit je nejčastěji zmiňováno navštěvování akcí, jako je Potterfest, setkávání a diskuze s ostatními fanoušky či cestování po lokalitách významných pro dílo. Je potřeba zmínit, že ačkoliv tyto formy participace nejsou založeny na sociálních sítích, často se na nich odráží. Ne vždy však tento obsah reflektuje události mimo virtuální prostor věrně. Příspěvky sice mají tendenci působit jako autentické, nicméně se jedná o selektovaný průřez, který je vybírán autorem s určitou představou, jak by měl příspěvek působit.

4.2.3 Motivace pro participaci ve fandumu

V předchozí kapitole jsem rozebírala konkrétní formy participace na sociálních sítích, i mimo virtuální prostor. Jaká je však motivace pro participaci, proč to vlastně fanoušci dělají?

Prvním z vysvětlení, které se mi nabízí skrze výpovědi respondentů, je vytváření, budování a posilování vztahů v rámci fanouškovské komunity. Aktivním zapojením dochází k propojování s jinými fanoušky, navazování nových vazeb, ale i ke komunikaci mezi jednotlivci. Díky němu se začleňují i noví fanoušci, kteří prostřednictvím participace navazují vztahy se stávajícími členy fandumu. Obecně je participace považována za velmi důležitou pro udržování a posilování vazeb mezi jednotlivými členy fandumu. Podněcuje další interakce mezi fanoušky, kteří navzájem na svou tvorbu reagují či se v rámci ní osobně setkávají. Zpětná vazby jiných fanoušků a následná komunikace s nimi je považována za velmi důležitou.

Dalším vysvětlením je profitování na vlastní tvorbě. Respondenti, kteří na svých profilech sdílí svou autorskou tvorbu, sbírky předmětů, nebo například

oblečení, označují za hlavní motivaci především touhu sdílet a předvést ostatním fanouškům své dovednosti či materiální vlastnictví. Od dalších participujících fanoušků očekávají reakci, případně uznání a zároveň si navzájem vyměňují poznatky a z tvorby jiných fanoušků načerpávají inspiraci pro své další aktivní působení, nebo v případě příspěvků obsahujících informace si obohacují své vědomosti o světě Harryho Pottera. Participující fanoušci ze svých aktivit chtějí profitovat, ať už na úrovni získávání nových dovedností a znalostí, či ve formě reakcí. V případě jedné respondentky z participace postupně vznikl business, který jí vydělává peníze.

„Je to podle mě hodně o sdílení a výměně tipů.“ (Circe, 25 let)

Nejčastěji uváděným vysvětlením je však to, že fanoušci participují zejména za účelem pobavení a osobního potěšení. Mají rádi svět Harryho Pottera z knih, filmů a dalších oficiálních součástí světa. Jejich vazba k dílu je tak silná, že je baví se zapojovat a přináší jim to pozitivní emoce. Někteří také zmiňovali, že už jim ten svět považovaný za oficiální nestačil, a proto se chtěli dále zapojovat. Ačkoliv je toto vysvětlení nejvíce zjevné a týká se pravděpodobně většiny fanoušků, zapojení s sebou nese i další významy, které jsem zmiňovala výše. A možná i mnohé další, které pro mě zatím zůstávají skryté.

„Participace na fandomu Harryho Pottera mi přináší radost a nic víc nepotřebuji.“ (Gandalf, 24 let)

„(...) že jsem se chtěl do světa Harryho Pottera zapojit nějak intenzivněji, než jen čtením knih a sledováním filmů, tak proto jsem se pustil do vlastního tvoření.“ (Merlin, 14 let)

Jenkins (2019), či Goodman (2015) rozebírají frustraci a nespokojenost s původním dílem jako důležitou motivaci k participaci. Respondenti ve většině případů tyto faktory v rámci motivace pro participaci nezmiňovali. Spíše než nespokojenost s původním dílem je zmiňována snaha vyplnit mezery, které se v oficiálním díle nevyskytují, ačkoliv je může fanoušek předpokládat. Naopak, snaha přetvářet dílo je vnímána spíše jako neznalost původního kontextu a může negativně ovlivnit status jedince v rámci Harry Potter komunity.

„Třeba ten častej ship Dean a Seamus. Myslím, že se mezi nima fakt něco stalo, že spolu třeba chodili. Ale v příběhu se vlastně nic moc o jejich vztazích neříká, vlastně jenom že Dean chodil chvíli s Ginny. Tak proto si myslím, že je často fanoušci shipujou a vytváří různé edity a tak. Nebo třeba když různé edity na Poberty, taky v tom příběhu toho o nich moc nevíme, ale lidi se za ně třeba převlíkaj a vytvářej různé fan filmy z jejich éry. Prostě jsou to věci, který se možná staly, možná ne. Ale jako není to něco, že by někdo překrucoval děj, ten zůstává stejnej.“ (Phoebe, 23 let)

„Když se někdo snaží měnit realitu Harryho Pottera, spíše ukazuje, jak moc tomu nerozumí a dělá ze sebe blbce.“ (Medea, 15 let)

Respondenti také často přiznávají, že je k participaci prvotně přivedla snaha vyplnit volný čas a „zahnat nudu“ zejména během povinné školní docházky. Velké množství volného času mohlo být spojeno s absencí volnočasových aktivit, či nezapadnutím do kolektivu. Participace pro ně přinesla zábavnou aktivitu a možnost navázat kontakty s dalšími mladými lidmi, kteří měli podobné zájmy.

„Začala jsem se fanouškovský tvorbě a taky sledování dalších třeba videí věnovat na základce z dlouhý chvíle, neměla jsem žádnou velkou partu kámošů, ani jsem nebyla zrovna sportovní typ.“ (Yubaba, 23 let)

„Především mi to přináší potěšení, radost a náplň volného času.“ (Befana, 26 let)

Motivace pro participaci ve fandomu pramení z potřeby vytváření, upevňování a posilování vztahů v rámci fanouškovské komunity. Fanoušci také touží osobním profitu ve formě získávání nových dovedností, znalostí a reakcí na jejich tvorbu. Některé respondenty k participaci přivedla snaha vyplnit volný čas. Za největší motivaci je však uváděna touha po pozitivních emocích, které jsou pro fanoušky Harryho Pottera s participací spojené. Naopak výše nastíněná představa o fanoušcích, kteří se snaží vyjadřovat nespokojenost s dějem a reáliemi prostřednictvím své participace nebyla z rozhovorů s respondenty patrná.

4.3 Participace na sociální síti Instagram

Většina mých respondentů uváděla Instagram jako hlavní sociální síť, kterou využívají pro zábavu i komunikaci, případně ji kombinují s některou z dalších rozšířených (nejčastěji s TikTokem nebo Messengerem). Tato skutečnost je dozajista ovlivněna faktem, že respondenti jsou fanoušci Harryho Pottera participující právě na Instagramu.

Tato konkrétní sociální síť umožňuje sdílet spoustu zejména vizuálních podnětů, proto se participace rozvíjí hlavně v této podobě. Text ustupuje do pozadí, i to může být jedním z důvodů, proč mladí fanoušci využívající primárně Instagram nejeví vysoký zájem o fanfiction.

Fanoušci Harryho Pottera mohou na sociální síti Instagram participovat explicitně a implicitně. Zároveň skrze tuto sociální síť mohou reflektovat svou participaci mimo virtuální prostor. Uvedené tři způsoby zapojení jsou rozebírány na následujících stránkách.

4.3.1 Implicitní participace

Různé podoby implicitního zapojení v rámci Instagramu uváděli všichni respondenti. Tato forma je méně časově náročná, než explicitní participace, zároveň nevyžaduje kreativitu a dovednosti, které jsou předpokladem pro vlastní tvorbu. V rámci Instagramu respondenti nejčastěji uváděli sdílení různých příspěvků (fotografií, videí, reels) jiných autorů na Instastories, či do soukromého chatu jiného fanouška. Za další formu implicitní participace byla uváděna interakce s tvůrci (prostřednictvím reakce na příspěvek, komentáře, či soukromé zprávy). Fanoušci vstupují na Instagramu do kontaktu s různorodým obsahem především skrze tzv. „pasivní scrollování“, tedy projíždění hlavní stránky s příspěvky, nebo stránky s reels. Další obsah objevují skrze Instastories, či návštěvy konkrétních profilů produkující fanouškovskou tvorbu.

4.3.1.1 Reciprocita

Velmi často je implicitní participací vědomá podpora ostatních participantů. Na Instagramu je možnost podpořit tvůrce prostřednictvím „lajknutí“, což je

přidání srdíčka k příspěvku, komentáře, osobní zprávy tvůrci, nebo sdílení (do soukromého chatu někoho dalšího či prostřednictvím Instastories).

„Když se mi něco líbí, tak reaguju, že se mi to líbí, nebo napíšu nějaký komentář, jenom třeba jako wow, amazing, nebo prostě pomocí emojiů. Ale přímo do directu moc nepíšu, myslím si, že tím lajkem, nebo komentem dám dostatečně najevo nějaký dík za tu tvorbu.“ (Rumburak, 22 let)

„Pokud narazím na nějaký opravdu pěkný příspěvek, nemám problém ho komentovat, lajkovat nebo ho sdílet mezi ostatní.“ (Gandalf, 24 let)

BR: „A proč?“

„Rád podpořím kvalitní práci. Nejradši mám originální příspěvky, na kterých je vidět, že si člověk dal tu práci.“ (Gandalf, 24 let)

Tímto způsobem tak dochází k reciprocitě mezi tvůrcem a konzumentem. Pro autora je zpětná vazba důležitá, jedná se o ocenění jeho tvorby jinými fanoušky, kteří věnovali svůj čas k reakci. Ne vždy však reakce na něčí tvorbu touto formou nese pouze význam podpory a ocenění. Tvůrci, kteří sami explicitně participují, si mohou touto formou zajistit dosah pro své vlastní příspěvky. Pokud přidají například komentář k příspěvku někoho jiného, jehož tvorba cílí na podobnou skupinu (v tomto případě mladé fanoušky Harryho Pottera), zviditelňují svůj profil pro další potenciální sledovatele. Některé profily se sledují navzájem a neoceňují se primárně na základě tvorby, ale pro vazbu na participanta, který dílo přidal. Tím vznikají vazby, jež tvůrcům zajistí ocenění práce výměnou za závazek oceňování práce konkrétních druhých.

„(...) ale musím říct, že občas mi přijde do DM pár hezkých zpráv, což je moc fajn, že to vlastně netvořím jen tak pro sebe, ale i pro lidi, kteří se o to očividně zajímají.“ (Merlin, 14 let)

„Já sám na Instagramu komunikuji i s dalšími tvůrci a předáváme si zkušenosti a cenné rady, navzájem se v tvorbě podporujeme.“ (Gandalf, 24 let)

„Mám několik sledujících, se kterými komunikuju pravidelně o různých tématech, vzájemně si komentujeme příspěvky i příběhy.“ (Befana, 26 let)

Ohodnocení pro explicitní participanty nese důležitý význam. Ten však nemusí být patrný pro všechny fanoušky. Někteří fanoušci tvůrce oceňují nevědomě symbolikou, která pro některé fanoušky nese význam podpory. Sami své participaci přikládají jinou motivaci.

4.3.1.2 Komunita

„(...) Harry Potter příspěvky, nebo reels často sdílím s přáteli a lajkuju, aby přátelé třeba viděli, co se mi líbí.“ (Hecaté, 14 let)

Někteří respondenti označili implicitní participaci jako komunitní záležitost, která posiluje vztahy mezi členy fandomu. Prostřednictvím sdílení příspěvků a vzájemného posílání nejrůznějšího obsahu je vyjadřováno pouto mezi jedinci a oboustranné přiznání fanouškovství.

Participace jako komunitní záležitost s sebou však může nést i touhu zviditelnit sebe sama v rámci fandomu, či zvýšit vlastní prestiž. Prostřednictvím sdílení fanoušci poukazují na čas, který věnovali vyhledávání příspěvku. Demonstrují tak svou angažovanost v rámci fanouškovských aktivit. Zároveň typ sdíleného příspěvku, který je komunitou vnímán jako kvalitní, zvyšuje mínění ostatních fanoušků o dobrém vkusu sdílejícího. Sdílení s sebou tak nese kromě motivu podělení se s přáteli, či posilování přátelských vazeb i motivaci vlastního profitu v podobě posílení postavení mezi ostatními fanoušky. Tento faktor však nereflktují respondenti o své vlastní osobě, spíše prostřednictvím reflexe chování jiných fanoušků. Ta často přináší pozitivní konotace ve smyslu uznání, ale zároveň přílišná aktivita může být hodnocena negativně.

„Někteří fanoušci jsou too much. Já třeba sdílím občas něco, protože se mi to líbí a chci se o to podělit, ale pak mi vadí třeba takový ty fanoušci, co sdílí denně dvacet reelsek, a jedou prostě strašně na sílu ve stylu podívej, co jsem všechno našla, sleduju tyhle dobrý stránky, jsem větší Potterhead než ty. A to já nemám ráda, takový ty pick me, který to moc tryhardí.“ (Medea, 15 let)

„Určitě je strašná spousta, spousta lidí, co prostě o Harrym ví daleko víc a co se v tom mnohem víc jako orientují. Já jsem občas jakože wow, co třeba někteří kamarádi z HP komunity sdílí.“ (Rumburak, 22 let)

Fanoušci skrze Instagram sdílí kromě fanouškovské tvorby i nové informace ze světa Harryho Pottera. Často zmiňované bylo informování o smrti některého z herců z filmové verze. I zde je možno sledovat motivaci vycházející z emoční

Obrázek 7 Příspěvek o úmrtí herečky Helen McCrory ztvárňující postavu Narcisy Malfoyové, v instastories respondentky Hecaté. Jedná se o přesdílený příspěvek oficiálního instagramového účtu filmů o Harrym Potterovi. Mezi fanoušky se rozšířilo používání emotikonu /*, který znázorňuje hůlku se světlem v její špičce. Tímto způsobem vyjadřovaly postavy soustrast například ve filmové podobě Brumbálova pohřbu.

vazby k dílu, zároveň však sdílení aktuálních informací je statusovým symbolem upevňující status fanouška. Skrze něj jsou kontakty jedince utvrzovány v tom, že dotyčný je stále fanouškem. Pro členy fandomu je tato aktivita ukazatelem, zda se ostatní fanoušci zajímají, do jaké míry a zda jsou ochotni podělit se s ostatními fanoušky. Nesdílení totiž může být vnímáno dvojím způsobem. Již zmiňovaná nevědomost a nezájem snižuje pozici fanouška v rámci fanouškovské hierarchie. Snaha zatajovat nové informace před ostatními, nebo jejich sdílení jen s uzavřeným okruhem fanoušků je však vnímáno velmi negativně. Solidarita mezi fanoušky je tak dalším faktorem, který hraje důležitou roli v budování vztahů ve fandomu.

„Třeba když umřel Alan Rickman, tak jsem si sdílel jeho fotku do storiečka a napsal k tomu, jakože RIP Alan, Severus Snape. Chtěl jsem mu vzdát úctu a taky to sdíleli všichni, tak jsem, nechtěl vypadat nějak necitlivě nebo jako kdybych o tom nevěděl.“ (Rumburak, 22 let)

„Když sdílíš nějaký novinky, tak tím dokazuješ, že se o to zajímáš.“ (Hecaté, 14 let)

„Nemám ráda, když někdo něco ví a neřekne to, nebo to nesdílí aspoň. A pak, když se o tom dozvíme i ostatní, tak hned začne, jakože vím, vy to ještě nevíte, wtf. Nesnáším.“ (Medea, 15 let)

Implicitní participace na sociální síti Instagram probíhá ve formě sdílení oficiálních, ale i fanouškovských materiálů ze světa Harryho Pottera do soukromého chatu či na Instastories.

Sdílení by mělo být aktivní, ale nemělo by přesahovat fanoušky vnímanou hranici „přehnanosti“. Přílišná horlivost může být vykládána jako snaha o nadřazenost nad ostatními. Neaktivita je naopak vnímána jako příznak nezájmu a neangažovanosti či nesolidárnosti. Implicitní participace zahrnuje i vyjadřování reakcí na příspěvky ve formě lajků, komentářů, či soukromých zpráv tvůrcům. Mezi tvůrcem a konzumentem dochází k interakci, během níž je práce explicitního participanta oceněna (viz Hellekson, 2009). Mezi tvůrci interagujícími navzájem na svou tvorbu vznikají vazby, během kterých reagují na své příspěvky nejen proto, že se jim příspěvky líbí a chtějí podpořit tvůrce, ale i pro zajištění zpětné vazby pro svůj vlastní obsah.

4.3.2 Explicitní participace

Jak již bylo zmíněno výše, explicitní participace zahrnuje různé formy aktivního zapojení v rámci fanouškovské komunity. Na Instagramu se jedná zejména o přidávání nejrůznějších příspěvků (fotografie, videa, reels, Instastories). Tvůrci svůj fanouškovský obsah často zprostředkovávají skrze fanouškovské profily, které využívají odděleně od svého osobního účtu. Ty jsou stylizovány tematicky, název, profilová fotografie a popis profilu vypovídají o jejich zaměření.

Obrázek 8 Soukromý chat s respondentkou Circé, která se mnou sdílela novinky o chystaném seriálu.

Založením profilu zaměřeného na svět Harryho Pottera respondenti velmi často vstoupili do komunity aktivně participujících fanoušků. V době před explicitním zapojením se spíše věnovali individuálním fanouškovským aktivitám, například opakovanou konzumací oficiálních součástí světa Harryho Pottera, či aktivitám v tenzích implicitní participace. To však pro některé z nich bylo značně omezující a hlavní motivací pro založení tematického profilu na Instagramu (a následnou tvorbu a její sdílení) pro ně byla právě touha po větším zapojení a vyšší aktivitě. Ve výpovědích je patrná emoční vazba na dílo, kterou fanoušci chtěli s někým sdílet. Tato možnost se jim naskytl právě skrze založení specializovaného Instagramového profilu.

„(...) takže jsem se chtěl do světa Harryho Pottera zapojit nějak intenzivněji, než jen čtením knih a sledováním filmů, proto jsem se pustil do vlastního tvoření.“
(Merlin, 14 let)

„Popravdě motivace pro založení Instagramu byla předávat radost z kouzelnického světa i ostatním a podpořit tak nesmrtelnost tohoto famózního díla (...). Chci jen, aby všichni fanoušci sledovali můj profil, protože milují Harryho Pottera stejně jako já a aby je moje tvorba dělala šťastnější.“ (Gandalf, 24 let)

O komunitě fanoušků sdružujících se na Instagramu prostřednictvím zaměřených profilů většinou věděli již před založením profilu. Někteří respondenti zmiňovali přátele, kteří je inspirovali, jiní poukazovali na svou implicitní participaci před založením profilu, kdy prostřednictvím příspěvků začali sledovat a podporovat některé tvůrce. Během jejich sledování si povšimli, že mezi sebou interagují, protože se sami chtěli začlenit, zapojili se také.

„Navíc jsem měl sám samozřejmě několik oblíbených HP profilů, takže mě inspirovaly i ty.“ (Merlin, 14 let)

*„Inspirací pro mě byla rozhodně moje dobrá kamarádka *****, která točí videa na téma Harry Potter na YouTube a aktivní je i na Instagramu.“* (Gandalf, 24 let)

„No, a vlastně ještě přede mnou měla profil asi půl roku moje kamarádka. Vždycky se mi líbilo, jak sdílela příspěvky ostatních, tak jsem se přidala. Nejdřív mi

hodně pomohla, i mě nasdílela, díky tomu jsem měla docela dost followerů na začátku a teď jsem členkou komunity už přes dva roky a jsem nejvíc happy.“ (Yubaba, 23 let)

V souvislosti se založením specializovaného profilu na Instagramu je však v případě některých fanoušků zmiňována snaha oddělit fanouškovské aktivity od běžného života. Nový profil se stává nástrojem pro sdílení tvorby a komunikaci s ostatními členy fandomu. Přístupnost osobního profilu je často omezená (profil je nastaven jako soukromý a mohou ho sledovat pouze lidé, které vlastník profilu odsouhlasí). Příspěvky jsou často přístupné pouze vybrané části fanoušků. Sledovateli osobních profilů se zpravidla stávají ti, se kterými si fanoušek vytvořil silné pouto i v reálném životě. Vazba mezi fanoušky pak přerůstá ze vztahu postaveného na společném sdílení silné emoční vazby k dílu k dalším interakcím. Podle respondentů se i z osobních profilů dá snadno poznat, že jsou fanoušky Harryho Pottera. Přidávané příspěvky jsou však odlišné. Jedná se spíše o osobní fotky, na kterých je viditelný symbol poukazující na fanouškovství (například oblečení), nebo příspěvky zobrazující akce, setkání a podobně. Prostřednictvím osobního profilu se pak dále zapojují spíše v tenzích implicitní participace.

„Myslím, že na mých soukromých profilech každý pozná, že jsem fanouškem Harryho Pottera ať již z různých HP akcí nebo výletů do Anglie.“ (Gandalf, 24 let)

*(...)a nechtěla jsem tohle prostě míchat do svého osobního profilu, protože ten mám zamčený a nic tam nedávám pro veřejnost. No a proto jsem si založila tady ten profil ***** (název profilu, pozn. autorky).“ (Morgana, 20 let)*

Protože se při používání Instagramu přizpůsobuje svému uživateli pomocí systému algoritmů, vlastnictví účtu zaměřeného na Harryho Pottera přináší jednoduchý způsob, jak se v okamžiku dostat k obsahu, který je na tento svět zaměřen. Fanoušci tak mohou jednoduše přepínat na Instagramu mezi svým osobním a fanouškovským profilem, přičemž každý z nich poskytuje specifický obsah a plní jiný účel.

„Moje příspěvky mají většinou podobu takových editů které vytvářím z fotek z HP. Snažím se, aby to bylo dojemný, aby si fanoušci zavzpomínali.“
 (Merlin, 14 let)

Příspěvky doprovází text, který většinou není hlavní fanouškovskou tvorbou. Jeho účelem je pouhé doplnění či upřesnění informací. Tyto popisky se píšou v českém jazyce. Respondenti se shodují na tom, že jejich cílová skupina jsou téměř výhradně čeští a slovenští fanoušci (případně tvůrci). Sami však konzumují zejména materiál od zahraničních tvůrců. Český jazyk v některých případech doplní překlad do angličtiny. Tato skutečnost však není vysvětlována primárně jako snaha poskytnout svou tvorbu i případným zahraničním fanouškům. Jedná se spíše o snahu být pochopen v případě, že se příspěvek dostane k někomu, kdo neovládá český jazyk a mohl by si

některé skutečnosti špatně vysvětlit.

„Na zahraniční fanoušky vyloženě necílím, ale občas přidám do popisku i verzi v angličtině.“ (Gandalf, 24 let)

„Občas přidám popisek i v angličtině, ale to spíš aby třeba kdyby náhodou, tak aby byla pochopena moje myšlenka v příspěvku.“ (Morgana, 20 let)

Dalším způsobem, jak lze participovat na Instagramu, je přidávat příspěvky do Instastories. Tyto příspěvky po dvaceti čtyřech hodinách zmizí a znovu si je mohou prohlédnout pouze jejich autoři v archivu, nebo je možné vytvořit takzvané „výběry“ (highlights), ve kterých se příběhy uchovávají veřejnosti i po vypršení časové lhůty. Participování prostřednictvím přidávání příběhů je více interaktivní, než přidávání trvalých příspěvků. Tvůrci vytváří nejrůznější aktivity, do kterých se další fanoušci mohou zapojit. Pověštinou je očekávanou interakcí sdílení vytvořené šablony, hry nebo jiného typu příspěvku, což vede k propagaci autora příspěvku.

Respondenti zmiňují i další interaktivní aktivity, vytváření anket na různá témata ze světa Harryho Pottera nebo příprava vědomostního kvízu.

„Asi taková hlavní náplň mých příběhů na Instagramu jsou moje šablony a hry s tématem Harryho Pottera.“ (Merlin, 14 let)

„(...) na storiečka pak přidávám třeba různé hry. Naposledy jsem přidal takovou tabulku, kde byly postavy z Harryho, a vlastně fanoušci si to mohli vyscreenovat a přidat na svoje storiečko. Jejich úkolem bylo zakroužkovat tři postavy, se kterými by chtěli společně bojovat. Nebo třeba takový to že tam máš nějaký otázky a ty lidi si to zase vyscreenou a u sebe pak odpovídají. Třeba oblíbený jídlo z Harryho, oblíbený film. Ať už ve formě že to vypisují, nebo this or this. Baví mě, když to lidi baví.“ (Panoramix, 18 let)

Do příběhů jsou však přidávány i upozornění na nové příspěvky, prostřednictvím kterých se tvůrci snaží zvyšovat svůj dosah, ale i neformální informace o fungování profilu či střípky z osobního života. Instastories tak lze vnímat spíše jako nástroj pro komunikaci a interaktivní tvorbu zapojující fanoušky.

Instagram podobně jako některé další sociální sítě, působí i jako odraz fanouškovských aktivit mimo virtuální prostor. Reflektuje tak nejrůznější individuální, i kolektivní fanouškovské aktivity. Výsledný příspěvek je spíše selektovaným průřezem vytvářený na základě toho, jak si fanoušek přeje, aby byl přijímán sledovateli. Mnoho profilů reflektuje sběratelství předmětů (zejména funko POP! figurek, častými sbíranými předměty jsou například repliky kouzelnických hůlek). Někteří respondenti uvedli, že spíše než sdílení sbírky s ostatními sběrateli je k založení profilu vedla motivace vytvoření přehledu (katalogu) ve vlastněných předmětech.

Obrázek 11 Replika kouzelnické hůlky Albuse Brumbála.

„Prvotní myšlenka založení Instagramu byla udělat si přehled ve své sbírce, něco jako takový online katalog (...).“ (Circe, 25 let)

Obrázek 12 Kolejní hábit a šála. Z archivu autorky.

Nikdo z respondentů se aktivně nevěnuje cosplayerství. Většina z nich však vlastní oblečení, které odkazuje na svět Harryho Pottera. Příspěvky ve fanouškovském oblečení poukazují na vztah k dílu, barevně též mohou znázorňovat kolejní identifikaci. Respondenti velmi často uváděli, že právě oblečení je hlavním znakem, kterým ukazují svému okolí svou fanouškovskou příslušnost. Zároveň podle něj rozpoznávají další fanoušky. Na Instagram nahrávají příspěvky v oblečení ze speciálních událostí, ale i z každodenního života. Objevují se proto na soukromých, i fanouškovských profilech.

„Harryho mám opravdu všude, nosím různé oblečení jako trička, kolejní šálu nebo při speciálních příležitostech i kolejní hábit, takže z fotek na sociálních sítích každý pozná, že jsem fanouškem Harryho Pottera.“ (Gandalf, 24 let)

„Občas se to projevuje na mém stylu oblékání, ale ne úplně zásadním způsobem (...). Z mých sociálních sítí ale rozhodně jde vyčíst, že jsem fanouškem.“ (Merlin, 14 let)

„Často přidávám fotky v HP oblečení, když nad tím takhle přemýšlím. Kolikrát jsou to fotky třeba ze školy, ale vlastně pořád je tam vidět ta moje zapálenost.“ (Medea, 15 let)

Někteří fanoušci také zmínili, že své fanouškovství vizuálně vyjadřují i pořízením tematického tetování. Dva fanoušci měli vytetovaný symbol relikvie smrti, další dva pak citáty z knih.

Zejména v souvislosti s osobními profily respondenti zmiňují přidávání příspěvků reflektující opakované čtení, či sledování série. Prostřednictvím těchto příspěvků připomínají své fanouškovství a zároveň upozorňují na svou aktivitu.

„Třeba když teď znovu čtu sérii, tak přidám příspěvek na storiečko, k tomu přidám nějaký song z Harryho.“ (Phoebe, 23 let)

Obrázek 13 Tetování zobrazující symbol relikvií smrti. Fotografie od respondentky Phoebe.

„Vždycky touhle dobou si dávám re-watch celý série. Tak si z toho udělám třeba fotku do stories a k tomu napíšu jakože rewatching Harry.“ (Jadis, 23 let)

Kolektivní fanouškovské aktivity jsou také často reflektovány na sociálních sítích, včetně Instagramu. Mezi nimi jsou zmiňována nejrůznější setkání a srazy s dalšími fanoušky, společné filmové maratony, nebo návštěvy různých akcí (například Potterfest).

Z rozhovorů vyplývá, že mezi respondenty je velmi populární cestování na místa, která jsou spojena se světem Harryho Pottera. Jedná se zejména o návštěvy Velké Británie, kde se z velké části natáčela filmová verze díla. Fanoušci tak navštěvují natáčecí lokality či místa, kterými se tvůrci inspirovali. Samotný příběh se ve Velké Británii odehrává. Někteří fanoušci zmiňovali, že pouhou přítomností na britských ostrovech si užívají atmosféru, kterou cítili z knih a filmů. Mezi hlavními cestovatelskými cíli ve Velké Británii fanoušci vyzdvihovali Londýn, univerzitní města Oxford a Cambridge a přírodní lokality ve Skotsku. V Londýně se nachází pomyslná „mekka“ fanoušků, Warner Bros. Studio Tour – The Making of Harry Potter. Respondenti svou návštěvu označovali jako splněný sen, nejlepší místo/zážitek na světě a podobně. Někteří fanoušci svou návštěvu teprve plánují. Všichni však o tomto místě mluvili jako o velmi důležitém místě.

Cestování a návštěvy míst, které nesou významy spojené se světem Harryho Pottera, jsou často reflektovány prostřednictvím sociálních sítí. Fotografie a videa

pocházející z těchto míst přibližují fanouška vizuálně nejbližší k filmovému zpracování díla. Fotografování se ve stejných pozicích a na stejných místech, v jakých byli pořízeny filmové záběry, je dalším příkladem, kdy fanoušci chtějí být součástí oficiální podoby díla.

„Harry Potter studia, to je prostě nejvíc. Tam jsme byli celý den od rána a večer nás už pozdě vyhazovali, jakože jsme odcházeli skoro poslední a jeli posledním busem. A pak druhý den jsem jenom upravoval a přidával fotky, videa a celkově různé příspěvky na Insta a taky i na TikTok.“ (Nostradamus, 25 let)

„Letos se mi splnil sen a byl jsem ve studiu v Londýně (...). V poslední době jsem zkusil i takovou mini sérii příspěvků, ohledně míst v Londýně, kde se natáčely filmy o Harrym Potterovi.“ (Merlin, 14 let)

„(...)a přidávám spoustu příspěvků s tematikou sběratelství a cestování za Harry Potterem (...). Mám tam spoustu fotek s tematikou Harryho Pottera, ať fotky z kouzelných cest nebo fotky mé sbírky funko POP! Figurek.“ (Gandalf, 24 let)

Motivace přidávat příspěvky z fanouškovských aktivit odehrávajících se mimo virtuální prostor ovlivňují podobu těchto forem participace. Ve Warner Bros. Studio Tour si nešlo nevšimnout, že mnoho návštěvníků hledí do displejů mobilních telefonů, přičemž fotografují, natáčejí videa či se nechávají fotografovat u většiny atrakcí. Některá místa jsou přímo připravená pro pořizování fotografií. Stejná situace ovšem nastávala i na jiných lokalitách, kde se fanoušci setkávali. Na ulici, kde se natáčela scéna s jedním

Obrázek 14 Autorka během zúčastněného pozorování u filmové lokace.

konkrétním domem, bylo podobných domů mnoho. Ačkoliv již byla pozdní večerní hodina, potkali jsme skupinu fanoušků. Ti nám ukázali, které konkrétní dveře jsou zobrazeny ve filmové verzi díla. Když jsem se zeptala, jak to ví, odpověděli, že se tam fotili fanoušci, kteří byli namísto již před nimi a následně jim informaci i slovně

potvrdili. S podobnou situací jsme se setkali na nádraží King's Cross v Londýně, kde se stála fronta na fotografii s vozíkem, který byl z poloviny ve zdi. Dva respondenti z řad sběratelů pak uvedli, že v některých případech cíleně vybírají předměty, které budou vypadat dobře na fotografiích na sociálních sítích. Z uvedených příkladů je patrné, že nástup webu 2.0 nepřinesl změnu ve fungování fandumu pouze ve virtuálním prostoru, ale ovlivnil formy participace i mimo něj.

Obrázek 15 Vozík ve zdi na nádraží King's Cross. Řadu fanoušků čekající na fotografii korigoval pověřený pracovník.

„Třeba jak jsme byli v tom Londýně. Jak nám ti Indové ukázali ty dveře a pak jsme se tam navzájem fotili. To pro mě asi znamená fandom. Prostě random lidi, kteří se neznají, ale přece jenom mezi sebou mají nějaké pouto.“ (Phoebe, 23 let)

„Po takové době?“ „Navždycky.“ (Rowling, 2016: 572)

5. Závěr

Diplomová práce si kladla za cíl zodpovědět na otázky, jakým způsobem se generace Z dostává k fikčnímu světu Harryho Pottera a jaké pro ně nese významy, jaké jsou motivace generace Z pro participaci ve fandumu a jakou má participace generace Z podobu na sociální síti Instagram. Data byla sbírána prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s fanoušky Harryho Pottera generace Z a zúčastněného pozorování.

Fanoušci identifikující se s generací Z byli seznámeni se světem Harryho Pottera jako s téměř, či zcela dokončenou sérií. Nejčastější prvotní setkání proběhlo v raném dětství. V současné době přístup do světa umožňuje opakované čtení a sledování již dokončené série sedmi knih a osmi filmů a participace v rámci fanouškovské komunity (především v digitálním prostoru, zejména na sociálních sítích). Důležitost je přikládána míře, ve které jsou jmenované fanouškovské aktivity provozovány. Základem světa (tedy kánonem) je optikou fanoušků vše, co pochází přímo od autorky původní knižní série, včetně jejích webových stránek. V knihách o Harrym Potterovi existují čtyři koleje, které tvoří důležitou součást fanouškovské identity a určují podobu vnějších podob vyjadřování náklonnosti k dílu (např. tematické oblečení). Fanoušci díky nim chtějí někam patřit a zapadat mezi ostatní se stejnou kolejnou příslušností. Zároveň zprostředkovávají intenzivnější zážitek, protože je kolej určována na webových stránkách, které vytvořila sama autorka. Fanoušci tak mají pocit, že by byli zařazeni stejně i v případě, kdy by byli součástí příběhu. Nejdůležitější hodnoty díla ve středu zájmu optikou fanoušků jsou láska, přátelství a tolerance. Rezonující je i pocit jinakosti; fanoušci v díle hledali přátele a komunitu, únik z reality, či pochopení vlastní odlišnosti od majoritní společnosti. Ačkoliv je fanouškovství vnímáno jako individuální volba, zároveň jsou vnímány určité atributy, kterými by měl fanoušek disponovat. Nejdůležitější je opakované zapojování do individuálních fanouškovských aktivit. Za člena fandumu je vnímán fanoušek, který se aktivně zapojuje i v rámci kolektivních fanouškovských aktivit.

Motivace pro participaci na fandumu Harryho Pottera fanoušků generace Z jsou různé. Velkou roli hraje komunita fanoušků, kteří se v participaci navzájem

podporují. Participace slouží k vytváření, udržování a posilování vazeb mezi jednotlivými členy fandomu. Mezi další motivace patří touha po profitu z vlastní tvorby, pobavení, osobní potěšení, nebo snaha vyplnit volný čas a „zahnat nudu“. Naopak z výpovědí není patrná motivace vycházející z frustrace a nespokojenosti s oficiálním dílem, které příkládají Jenkins (2019) či Goodman (2015) velký význam. Spíše lze souhlasit s Kolářem (2017), který považuje fandom za „překvapivě konzervativní“ (Kolář, 2017). Fandom vychází spíše ze zdrojů považovaných za oficiální a participace vychází z nich, či vyplňuje prázdná místa.

Forma participace se s nástupem sociálních sítí proměnila a aktuálně je zejména vizuálního charakteru. Tvorba se tak přizpůsobuje designu jednotlivých aplikací (viz Schafer, 2011). Na sociální síti Instagram lze pozorovat implicitní, i explicitní formy participace. Implicitní participace zahrnuje zejména sdílení již vytvořeného materiálů, informací, a reakce na příspěvky ostatních tvůrců (prostřednictvím nich dochází k reciprocitě mezi tvůrci a konzumenty, také díky nim vznikají vazby mezi tvůrci). Explicitní participace probíhá zejména ve formě vlastní tvorby, která je přidávána na osobní, ale zejména na specializované profily věnované světu Harryho Pottera. Nejčastěji se jedná o krátká editovaná videa, či koláže a upravené fotografie. Nejsou ale výjimkou i soutěže, interaktivní hry, či vsuvky ze života mimo Harryho Pottera. Na Instagramu (ale i jiných sociálních sítích) se odráží i participace mimo digitální prostor. Výsledná podoba takového příspěvku je však ovlivněna představou tvůrce o její finální podobě a následném působení na diváky. Reflektuje individuální fanouškovské aktivity (sběratelství, opětovné čtení knih a sledování filmů), ale i ty kolektivní (srazy, cestování, fanouškovské akce). Nástupem sociálních sítí se proměnila podoba participace i mimo digitální prostor.

6. Seznam použité literatury

AMRI, Wahdad Anisa. Kpop Fans Fanatism In Social Media Instagram. International Journal of Cultural and Social Science. 2020, 1(1). 25-34.

ANDERSON, Benedict. Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism. New York: Verso. 2006.

BERNARD, H. Russel. Research methods in Anthropology: Qualitative and Quantitative Approaches. Oxford: AltaMira Press. 2006.

BOOTH, Paul. Fans list making: memory, influence and argument in the event of fandom. Matriz. 2015, 9(2), 85-107.

BOROJEVIC, Jelena. Quenching the Quill: How Fan Art Builds Meaning, Create Bonds and Triggers Imagination. In: **BELL**, Christopher E., ed. Wizards vs. Muggles. Essays on Identity and the Harry Potter universe. Jefferson: McFarland. 2016.

BRUMITT, Cassie. Pottermore: Transmedia Storytelling and Authorship in Harry Potter. The Midwest Quarterly. 2016, 58(1). 112-132.

BURDIEU, Pierre. Teorie jednání. Praha: Karolinum. 1998.

CORSTEN, Michael. Čas generací. Sociální studia [online] [cit. 5. 3. 2023]. 2007, 4(1-2), 11-44. Dostupné z: <https://doi.org/10.5817/SOC2007-1-2-45>

DISMAN, Miloslav. Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele. Praha: Karolinum. 2011.

GOODMAN, Lesley. Disappointing Fans: Fandom, Fictional Theory, and the Death of the Author. Popular culture [online] [cit. 15. 3. 2023]. 2015, 48(4). 662-676. Dostupné z: <https://doi.org/10.1111/jpcu.12223>

GYMNICH, Marion. **SCHEUEMAN**, Klaus. The 'Harry Potter Phenomenon': Forms of World Building in the Novels, the Translations, the Film Series and the Fandom. In: **GYMNICH**, Marion. **BIRK**, Hanne. **BURKHARD**, Denise., eds. Harry – yer a wizard.

Exploring J. K. Rowling's Harry Potter Universe. Baden-Baden: Tactum Verlag. 2017.

HELLEKSON, Karen. A Fannish Field of Value: Online Fan Gift Culture. *Cinema Journal* [online] [cit. 15. 3. 2023]. 2009, 48(4). 113-118. Dostupné z: <http://doi.org/10.1353/cj.0.0140>

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace. Praha: Portál. 2005.

HILLS, Matt. *Fan Cultures*. New York: Routledge. 2002.

HILLS, Matt. Fiske's 'textual productivity' and digital fandom: Web 2.0 democratization versus fan distinction? *Participations: Journal of Audience and Reception Studies*. 2013, 10(1). 130-153.

JANSOVÁ, Iveta. Kategorie fanoušek jako teoretický problém: aktivity, praktiky a kategorizace. Dizertační práce. Univerzita Palackého v Olomouci, 2018.

JENKINS, Henry. *Convergence culture: where old and new media collide*. New York: New York University Press, 2006.

JENKINS, Henry. Pytláci textů: televizní fanoušci a participativní kultura. Přeložil Josef ŠEBEK. Praha: Akropolis, 2019.

KOLÁŘ, Jan. Kapitán Certeau a poručík Jenkins v síti metafor: fanfikce mezi subverzivní imaginací a empirickou konformitou. In **BÍLEK**, Petr A. **ŠEBEK**, Josef., eds. *Česká populární kultura: Transfery, transponování a další tranzitní procesy*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. 2017. 350-377.

KUDLÁČ, Antonín. Participační hra a pocit zázraku. Poznámky k numinózně-kooperativnímu modelu populární kultury. *Český lid*. 2018, 105(4). 425-440.

LAMERICHS, Nicolle. *Productive fandom: Intermediality and Affective Reception in Fan Cultures*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2018.

McCRINDLE, Mark. *The ABC of XYZ: Understanding the Global Generations*. Bella Vista: McCrindle Research Pty Ltd., 2014.

MANNHEIM, Karl. Problém generací. Sociální studia [online] [cit. 6. 3. 2023] 2007, 4(1-2), 11-44. Dostupné z: <https://doi.org/10.5817/SOC2007-1-2-11>

MARADA, Radim. Paměť, trauma, generace. Sociální studia [online] [cit. 5. 3. 2023]. 2007, 4(1-2). 79-95. Dostupné z: <https://doi.org/10.5817/SOC2007-1-2-79>

PEARSON, Roberta. Fandom in the Digital Era. Popular Communication [online] [cit. 13. 3. 2023]. 2010, 8(1), 84-95. Dostupné z: DOI: 10.1080/15405700903502346

PRASAD, Ramaa. Generation gap, a Sociological study of Inter-generational Conflicts. New Delhi: Mittal Publications, 1992.

ROWLING, J. K. Harry Potter a kámen mudrců. Praha: Albatros. 2016.

ROWLING, J. K. Harry Potter a princ dvojí krve. Praha: Albatros. 2016.

ROWLING, J. K. Harry Potter a relikvie smrti. Praha: Albatros. 2016.

SAK Petr. Generace mládeže v globalizaci a kyberprostoru. Sociológia a spoločnosť. 2018, 3(2). 16-36.

SCHAFER, Mirko Tobias. Bastard Culture! How User Participation Transforms Cultural Production. Amsterdam: Amsterdam University Press. 2011.

STRAUSS, William. **HOWE**, Neil. Generations. The History of America's future, 1584 to 2069. New York: William Morrow and company. 1991.

ŠMÍDOVÁ, Tereza. **FILIPOWICZ**, Marcin. Česko-slovenské společenství na půdě současné fanouškovské literatury: Příklad fandomu Harry Potter. Slovenská literatúra (Slovak Literature). 2019, 66(3), 216-232.

TURK Tisha. Fan Work: Labor, Worth, and Participation in Fandom's Gift Economy. Transformative Works and Cultures[online] [cit. 9. 3. 2023]. 2014, 15. Dostupné z: <https://doi.org/10.3983/twc.2014.0518>

TUSHMED, Rebecca. Copyright Law, Fan Practices, and the Rights of the Author. In: **GRAY**, Jonathan. **SANDVOSS**, Cornel. **HARRINGTON**, C. Lee., eds. Identities and Communities in a Mediated World. New York: New York University Press, 2007.

Internetové zdroje

JENKINS, Henry. Three Reasons Why Pottermore Matters... [online] [cit. 13. 3. 2023] Dostupné z:
http://henryjenkins.org/blog/2011/06/three_reasons_why_pottermore_m.html

Česká asociace famfrpálu [online]. [cit. 2. 3. 2023]. Dostupné z:
<https://www.famfrpal.cz/>

Pravidla. In: Česká asociace famfrpálu [online]. [cit. 2. 3. 2023]. Dostupné z:
<https://www.famfrpal.cz/pravidla.html>

Potterfest – Nejkouzelnější akce roku | Harry Potter Festival v Praze [online]. [cit. 4. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.potterfest.cz/>

Wizarding Word: The Official Home of Harry Potter [online]. [cit. 2. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.wizardingworld.com/>

@jk_rowling [J.K.Rowling]. In: Twitter [online]]. [cit. 6. 3. 2023]. Dostupné z:
https://twitter.com/jk_rowling

Zdroje obrazové přílohy

Trio. In: Harry Potter Wiki | Fandom [online]. [. 1. 7. 2023]. Dostupné z:
<https://harrypotter.fandom.com/wiki/Trio>

J. K. Rowling. In: Harry Potter Wiki | Fandom [online]. [cit. 1. 7. 2023]. Dostupné z:
https://harrypotter.fandom.com/wiki/J._K._Rowling

Hogwarts Houses. In: Harry Potter Wiki | Fandom [online]. [cit. 1. 7. 2023]. Dostupné z: https://harrypotter.fandom.com/wiki/Hogwarts_Houses

Harry Potter. In: Harry Potter Wiki | Fandom [online]. [1. 7. 2023]. Dostupné z:
https://harrypotter.fandom.com/wiki/Harry_Potter

7 Seznam příloh

Obrázek 1 Trio hlavních postav z filmové verze (z leva Ron, Harry a Hermiona). (https://harrypotter.fandom.com/wiki/Trio).....	35
Obrázek 2 Vlaková jízdenka z Londýna do Bradavické školy čar a kouzel. Napodobenina předmětu z filmu. Foceno na nádraží King's Cross.	39
Obrázek 3 Autorka knižní série, J. K. Rowling. (https://harrypotter.fandom.com/wiki/J._K._Rowling)	41
Obrázek 4 Znak kolejí bradavické školy ve svých charakteristických barvách. (https://harrypotter.fandom.com/wiki/Hogwarts_Houses).....	44
Obrázek 5 Harry Potter během zařazovacího ceremoniálu ve filmu Harry Potter a kámen mudrců. (https://harrypotter.fandom.com/wiki/Harry_Potter).....	45
Obrázek 6 Oblečení vyjadřující příslušnost ke zmijozelské koleji ve fanouškovském obchodě na nádraží King's Cross v Londýně.	46
Obrázek 7 Příspěvek o úmrtí herečky Helen McCrory ztvárňující postavu Narcisy Malfoyové v Instastories respondentky Hecaté. Jedná se o předsdílený příspěvek oficiálního instagramového účtu filmů o Harrym Potterovi. Mezi fanoušky se rozšířilo používání emotikonu /*, který znázorňuje hůlku se světlem v její špičce. Tímto způsobem vyjadřovali postavy soustrast například ve filmové podobě Brumbálova pohřbu.	60
Obrázek 8 Soukromý chat s respondentkou Circé, která se mnou sdílela novinky o chystaném seriálu.....	61
Obrázek 9 Screenshot stránky „Pro vás“ z Instagramového profilu respondentky Yubaby nabízející přízřusobný obsah.	64
Obrázek 10 Sběratelský příspěvek respondenta Gandalfa.	65
Obrázek 11 Replika kouzelnické hůlky Albusa Brumbála.....	66
Obrázek 12 Kolejní hábit a šála. Z archivu autorky.....	67
Obrázek 13 Tetování zobrazující symbol relikvií smrti. Fotografie od respondentky Phoebe.....	68
Obrázek 14 Autorka během zúčastněného pozorování u filmové lokace.	69
Obrázek 15 Vozík ve zdi na nádraží King's Cross. Řadu fanoušků čekající na fotografii korigoval pověřený pracovník.	70